

STRATEGIA ROZWOJU GMINY BIAŁA PODLASKA NA LATA 2008-2015

**Euro
Compass**
Biuro Doradztwa Europejskiego

BIAŁA PODLASKA 2008

Spis treści

1.	Wstęp	5
2.	Diagnoza stanu wyjściowego	7
2.1.	Analiza uwarunkowań zewnętrznych rozwoju gminy	7
2.2.	Analiza uwarunkowań wewnętrznych gminy	10
2.2.1.	Rys historyczny oraz ogólne informacje o gminie.....	10
2.2.2.	Przestrzeń i środowisko	12
	Układ osadniczy	12
	Walory przyrodnicze	13
	Walory kulturowe.....	14
2.2.3.	Społeczeństwo.....	15
	Demografia.....	15
	Wiek i struktura wykształcenia mieszkańców	17
	Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania.....	18
	Warunki mieszkaniowe	19
	Lokalny rynek pracy.....	19
	Poziom bezrobocia i jego struktura.....	21
2.2.4.	Gospodarka	21
	Sektor rolniczy	21
	Sektor pozarolniczy	25
	Rozwój sektora turystyki.....	27
2.2.5.	Infrastruktura techniczna.....	28
	Infrastruktura transportowa i komunikacyjna	28
	Gospodarka wodno-ściekowa.....	29
	Gospodarka odpadami komunalnymi	31
	Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa	31
	Infrastruktura telekomunikacyjna	32

2.2.6.	Infrastruktura społeczna	32
	Infrastruktura edukacyjna.....	32
	Infrastruktura sportowa	33
	Infrastruktura kultury	34
	Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej	35
2.2.7.	Jakość rządzenia w gminie.....	35
	Analiza zdolności inwestycyjnej gminy.....	36
	Jakość kapitału społecznego gminie	38
	Praktyka planowania strategicznego i promowania gminy	38
2.3.	Analiza SWOT.....	39
3.	Wizja strategicznego rozwoju gminy	41
	Przyjęta logika strategicznych działań	41
	Pożądany stan rozwoju gminy	43
3.	Misja oraz cele strategii	44
	Misja strategii.....	44
	Cele strategiczne	44
	Cele operacyjne oraz kierunki działań	46
4.	System wdrażania i finansowania strategii	55
	Główne instytucje i podmioty zaangażowane we wdrażanie strategii	55
	Środki niezbędne na realizację strategii	56
	Źródła finansowania strategii.....	57
5.	System monitorowania i oceny realizacji strategii.....	59
6.	Załącznik 1: Podsumowanie rezultatów procesu konsultacji społecznych.....	60
7.	Załącznik 2: Wieloletni Plan Inwestycyjny na lata 2008-2010	64

1. WSTĘP

Strategia rozwoju gminy jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Jest to dokument, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju gminy. Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi, zwykle ograniczonymi zasobami gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe.

Dobrze zorganizowany proces opracowania strategii umożliwia zaangażowanie władz lokalnych oraz mieszkańców w planowanie swojej przyszłości. Uwzględnienie zgłaszanych opinii i pomysłów pozwala na wypracowanie strategii, z którą będzie się identyfikowała w dużym stopniu społeczność lokalna. Utożsamianie się władz i mieszkańców gminy z opracowaną strategią stanowi niezbędny warunek jej skutecznej realizacji.

Konieczność posiadania aktualnej strategii rozwoju gminy podyktowana jest nie tylko względami praktycznymi „dobrego rządzenia”, ale również wynika z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym czy też ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której strategię gmin i powiatów zostały zaliczone – obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich – do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie których powinna być prowadzona polityka rozwoju kraju¹. Strategia rozwoju gminy stanowi również formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł unijnych. Na przykład jednym z warunków ubiegania się o środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 jest posiadanie aktualnej strategii rozwoju lokalnego wraz wynikającym z niej wieloletnim planem inwestycyjnym².

Założono że strategia będzie dokumentem średniookresowym, a okres jej realizacji przypadnie na lata 2008-2015. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie strategii do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2007-2013. Z uwagi na dość długi okres obowiązywania strategii, przyjęto, że musi to być dokument uniwersalny, koncentrujący się na rozwiązaniu najważniejszych problemów rozwojowych gminy i jej mieszkańców.

¹ Art. 9 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz. U. Nr 227, poz. 1658

² Vademecum opracowania strategii rozwoju lokalnego, przyjęte przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 1 sierpnia 2007.

Znowelizowana strategia składa się z trzech zasadniczych części:

- diagnozy strategicznej, w której poddano analizie główne obszary rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, z uwzględnieniem uwarunkowań wewnętrznych (tj. słabych i mocnych stron gminy) oraz zewnętrznych (tj. możliwych szans i zagrożeń rozwoju gminy),
- wizji strategicznej oraz głównych kierunków rozwoju gminy, uwzględniających specyfikę gminy i zewnętrzne warunki jej funkcjonowania,
- systemu realizacyjnego strategii, w tym ram finansowych oraz wykazu projektów kluczowych ujętych w formie załącznika jako wieloletni plan inwestycyjny (WPI).

Przy opracowaniu niniejszej strategii przyjęto model ekspercko-partycypacyjny, polegający na możliwie szerokim udziale władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu.

Prace nad aktualizacją strategii trwały nieco ponad cztery miesiące i obejmowały następujące etapy:

- analiza obowiązujących w gminie dokumentów o charakterze strategicznym, w tym strategii rozwoju gminy Biała Podlaska przyjętej w 2000 roku,
- przygotowanie diagnozy stanu wyjściowego, czyli opisu sytuacji społeczno-gospodarczej gminy wraz z elementami analizy strategicznej,
- konsultacje społeczne, służące między innymi weryfikacji analizy strategicznej oraz wypracowaniu wizji rozwoju gminy i jej głównych kierunków rozwoju,
- identyfikacja kluczowych zadań i projektów przyczyniających się do realizacji strategii,
- przygotowanie ostatecznej wersji strategii oraz jej zatwierdzenie przez Radę Gminy.

W trakcie prac nad aktualizacją strategii wzięto pod uwagę poprzednią wersję strategii z 2000 roku, wychodząc z założenia, że dokument ten i stopień jego realizacji powinien stanowić punkt wyjścia do dalszych prac analitycznych. Ponadto, niniejszy dokument bazuje na innych dokumentach strategicznych, które z mocy prawa zostały opracowane na przestrzeni ostatnich sześciu lat. Chodzi tu głównie o dokumenty związane z rozwojem lokalnym i ochroną środowiska (np. *Plan rozwoju lokalnego gminy Biała Podlaska na lata 2007-2013*, *Program ochrony środowiska i gminny plan gospodarki odpadami dla gminy Biała Podlaska na lata 2004-10*) lub polityką społeczną (np. *Gminny system profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną z 2006 roku*).

Ważnym źródłem informacji były również dane statystyczne, uzyskane głównie z Banku Danych Regionalnych oraz wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002. Przy opracowaniu części diagnostycznej wykorzystano również wyniki badań ankietowych, przeprowadzonych w trakcie organizowania spotkań konsultacyjnych.

2. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO

Zaprezentowana poniżej diagnoza stanu wyjściowego obejmuje szczegółową analizę uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju gminy. Do czynników zewnętrznych mogących w istotny sposób wpłynąć na rozwój gminy zaliczono postępujące procesy integracyjne i globalizacyjne w Europie, stosowanie polityk wspólnotowych (w tym polityki rolnej i polityki rozwoju obszarów wiejskich), a także takie zjawiska jak rozwój społeczeństwa informacyjnego, pojawianie się nowych form turystyki czy niekorzystnie kształtujące się trendy demograficzne. Natomiast oceny czynników wewnętrznych rozwoju gminy dokonano w sześciu najważniejszych obszarach rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, zwracając szczególną uwagę na powiązanie analizowanych obszarów z przyjętym w strategii systemem monitorowania. Zbiorcza analiza SWOT jest podsumowaniem przeprowadzonych badań analitycznych i stanowi podstawę do sformułowania właściwej diagnozy strategicznej, która z kolei służy do określenia właściwej wizji i strategii rozwoju gminy.

2.1. ANALIZA UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH ROZWOJU GMINY

Należy przypuszczać, że rozwój gminy Biała Podlaska, podobnie jak i zdecydowanej większości gmin w Polsce, będzie mocno uzależniony od szeregu czynników zewnętrznych. Niektóre z nich będą miały pozytywny wpływ na rozwój gminy, natomiast inne mogą w sposób istotny przyczynić się do ograniczenia jej rozwoju. W niniejszej analizie ograniczono się do krótkiej charakterystyki kilku najważniejszych pozytywnych i negatywnych zjawisk, które w znaczący sposób mogą wpłynąć na szanse rozwoju gminy. Od uświadomienia sobie znaczenia tych zjawisk zależy w dużej mierze poprawność sformułowania diagnozy i strategicznej wizji rozwoju gminy.

Do głównych czynników zewnętrznych, mogących pozytywnie wpłynąć na rozwój gminy Biała Podlaska, należy z pewnością zaliczyć:

- **Postępujące procesy integracyjne w Unii Europejskiej**, dokonujące się w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym. Z licznych analiz oceniających możliwy wpływ procesów integracyjnych na rozwój Lubelszczyzny wynika, że w dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się szeregu pozytywnych zjawisk związanych z modernizacją gospodarki i infrastruktury technicznej, napływem inwestycji i nowych technologii, rozwojem nowych form zatrudnienia, a także poprawą poziomu wykształcenia i jakości życia mieszkańców regionu. Należy mieć nadzieję, że również gmina Biała Podlaska będzie objęta częścią pozytywnych procesów rozwojowych zachodzących na obszarze Polski i województwa lubelskiego.
- **Transfer do regionu znacznych środków finansowych**, związanych z realizacją przez Polskę programów współfinansowanych z Unii Europejskiej. Szacuje się, że w latach 2007-2015 łączny napływ środków z UE do województwa lubelskiego może wynieść nawet 5 mld euro. Około 60%

tych środków (3 mld euro) będzie pochodzić z programów realizowanych w ramach unijnej polityki spójności, natomiast pozostała kwota (2 mld euro) będzie dostępna w ramach wdrażania w województwie lubelskim instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej (w tym tych związanych z rozwojem obszarów wiejskich i płatnościami bezpośrednimi dla rolników). Od wielkości i efektywności wykorzystania tych środków będzie między innymi w dużej mierze zależał rozwój społeczności lokalnych, w tym również gminy Biała Podlaska.

- **Rozwój społeczeństwa informacyjnego i możliwości z tym związanych.** Przewiduje się, że w ciągu najbliższych lat nastąpi szybki rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych, przyczyniający się do ich powszechnego wykorzystania przez coraz szersze kręgi społeczeństwa. Łatwy dostęp do informacji i wiedzy stanowi obecnie fundament rozwoju i może stać się ważnym czynnikiem zmierzającym do wyrównywania szans rozwojowych i przeciwdziałania marginalizacji terenów wiejskich i małych miasteczek Lubelszczyzny. Wraz z upowszechnianiem się infrastruktury komunikacji elektronicznej możliwy będzie stopniowy rozwój różnych form zatrudnienia oraz samokształcenia mieszkańców. Powszechny dostęp do technik informacyjnych będzie z pewnością przyczyniał się do zwiększenia atrakcyjności obszaru i ograniczał występujące w poszczególnych gminach problemy społeczne i gospodarcze, takie jak bezrobocie, ubóstwo, patologie społeczne, itd.
- **Rosnące znaczenie walorów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju różnych form turystyki.** W ciągu najbliższych lat turystyka będzie stanowiła jedną z najszybciej rozwijających się branż, zarówno w Europie jak i w Polsce³. Rynek usług turystycznych będzie w dużej mierze kształtowany przez kompleksowe produkty turystyczne, które w dużym stopniu oparte będą na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych. Biorąc pod uwagę bogate dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Lubelszczyzny, wydaje się, że wiele gmin z regionu będzie miało duże możliwości włączenia się w ogólnokrajowy proces rozwoju i świadczenie usług turystycznych. Dotyczy to również gminy Biała Podlaska, która z pewnością będzie miała realne szanse na rozwój różnych form turystyki i rekreacji.
- **Rozwój sektora odnawialnych źródeł energii.** Założenia polityki energetycznej Wspólnoty Europejskiej zakładają wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii ogółem w krajach Unii Europejskiej do 12% w roku 2010 i 21% w roku 2020. Ponadto udział biopaliw w zużyciu paliw silnikowych w transporcie ma w roku 2020 wynieść nie mniej niż 5,75%. Przewiduje się, że sektor energetyki odnawialnej w Polsce będzie rozwijał się w oparciu o trzy podstawowe źródła: biomasę (pochodzącą głównie z upraw energetycznych oraz odpadów rolnych i komunalnych), energię wiatrową oraz wodną. Dodatkowym źródłem do wykorzystania, chociaż na mniejszą skalę, będzie również energia geotermalna i słoneczna. Rozwój energetyki

³ Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013, Warszawa, czerwiec 2005

odnawialnej będzie z pewnością stanowił mocny impuls rozwojowy dla kraju i regionów. W dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się napływu nowych inwestycji i technologii, a popyt na odnawialne surowce energetyczne stworzy dla wielu gmin wiejskich alternatywę dla modernizacji rolnictwa oraz dodatkowe szanse na różnicowanie działalności gospodarczej na wsi.

- **Bezpośredni wpływ miasta Biała Podlaska na rozwój gminy.** Miasto Biała Podlaska jest obecnie jednym z lepiej rozwijających się ośrodków miejskich w województwie. Pod względem potencjału demograficznego i ekonomicznego Biała Podlaska zajmuje wysoką pozycję wśród miast województwa lubelskiego⁴. Miasto to dobrze przystosowało się do wymogów gospodarki rynkowej, o czym świadczą wysokie wskaźniki aktywności gospodarczej mieszkańców oraz szybko rozwijający się rynek usług rynkowych. Obecność silnego ośrodka miejskiego, będącego jednocześnie siedzibą powiatu, będzie z pewnością jednym z ważniejszych czynników rozwoju dla otaczającej go gminy wiejskiej.

Do negatywnych czynników zewnętrznych mogących ograniczyć możliwości rozwojowe gminy Biała Podlaska należy zaliczyć:

- **Peryferyjne położenie województwa lubelskiego** i jego zapóźnienia w zakresie infrastruktury drogowej. Jest to niewątpliwie jeden z głównych czynników hamujących rozwój poszczególnych miast i gmin Lubelszczyzny. Bez poprawy dostępności komunikacyjnej całego województwa i polepszenia infrastruktury drogowej wewnątrz regionu trudno będzie planować działania strategiczne na poziomie lokalnym w zakresie przyciągania inwestycji i rozwoju nowych usług rynkowych. Innym sposobem na ograniczenie peryferyjnego położenia regionu powinien być wszechstronny rozwój współpracy międzynarodowej województwa z Białorusią i Ukrainą, obejmujący między innymi budowę transgranicznej infrastruktury drogowej i turystycznej.
- **Wspólna polityka rolna**, która z jednej strony wymusza modernizację i efektywność polskich gospodarstw rolnych, zaś z drugiej może prowadzić do upadku znacznej części małych i nierentownych gospodarstw rolnych. Problem ten może w szczególności dotyczyć gospodarstw rolnych z województwa lubelskiego, które w większości są rozdrobnione i w dłuższej perspektywie czasu mogą nie sprostać narastającej w tym sektorze konkurencji. Biorąc pod uwagę niekorzystną strukturę zatrudnienia w rolnictwie, upadek wielu gospodarstw rolnych mógłby powodować poważne problemy społeczne na poziomie lokalnym, ograniczając znacznie możliwości rozwojowe i inwestycyjne wielu gmin, w tym również gminy Biała Podlaska.
- **Narastająca emigracja ludzi młodych za granicę.** Coraz szerszy dostęp do europejskiego rynku pracy, połączony z brakiem realnych możliwości

⁴ W analizie statystycznej Urzędu Statystycznego w Lublinie 'Potencjał ekonomiczny miast w województwie lubelskim w latach 2000-2004' miasto Biała Podlaska zajęło 6 pozycję.

zatrudnienia w miejscu zamieszkania, powoduje, że coraz więcej młodych i dobrze wykształconych ludzi decyduje się na szukanie pracy poza granicami kraju. Proces ten zaczyna już negatywnie wpływać na regionalny rynek pracy oraz sytuację gospodarczą w regionie, ograniczając szanse rozwojowe województwa i poszczególnych jednostek samorządowych. Ponadto, w wymiarze lokalnym, dalsze utrzymywanie się zjawisk emigracyjnych może prowadzić do wyludniania się obszarów wiejskich i zachwiania funkcjonowania podstawowych struktur społeczno-kulturowych w wielu gminach Lubelszczyzny.

- **Niedostosowanie środków unijnych do potrzeb inwestycyjnych większości samorządów lokalnych w regionie.** Ryzyko takie jest coraz bardziej realne w związku z zobowiązaniem się Polski do przeznaczenia co najmniej 60% środków z Unii Europejskiej na realizację celów tzw. Strategii Lizbońskiej, koncentrującej się przede wszystkim na rozwiązywaniu problemów ogółouropejskich, zaś w niewielkim stopniu uwzględniającej potrzeby rozwojowe wielu samorządów lokalnych. Takie podejście może doprowadzić do sytuacji, w której tylko niewielki odsetek samorządów lokalnych będzie mógł uzyskać wsparcie na modernizację swojej podstawowej infrastruktury, zaś zdecydowana większość będzie musiała rozłożyć w czasie zaplanowane inwestycje, co z pewnością ograniczy ich konkurencyjność i zdolność do inwestowania w innych obszarach rozwoju.

2.2. ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĘTRZNYCH GMINY

Analiza uwarunkowań wewnętrznych rozwoju gminy została dokonana w sześciu podstawowych kategoriach, obejmujących takie zagadnienia jak: przestrzeń i środowisko, sfera społeczna i gospodarcza, infrastruktura techniczna i społeczna oraz zdolność instytucjonalna gminy do efektywnego rządzenia. Analizę oparto na najbardziej aktualnych danych statystycznych, starając się opisywać zachodzące trendy i zjawiska w układzie graficznym na przestrzeni ostatnich lat. Wiele zaprezentowanych danych porównano ze średnimi wartościami w województwie i kraju. Takie podejście pozwala na pokazanie pozycji konkurencyjnej gminy i będzie przydatne w procesie monitorowania rozwoju gminy w kolejnych latach.

2.2.1. RYS HISTORYCZNY ORAZ OGÓLNE INFORMACJE O GMINIE

Przez wiele wieków tereny gminy Biała Podlaska i całego powiatu bialskiego zamieszkiwała ludność różnego pochodzenia. Była to ludność polska, ruska i litewska, w zależności od tego, jakie państwo sprawowało władzę na tym terenie.

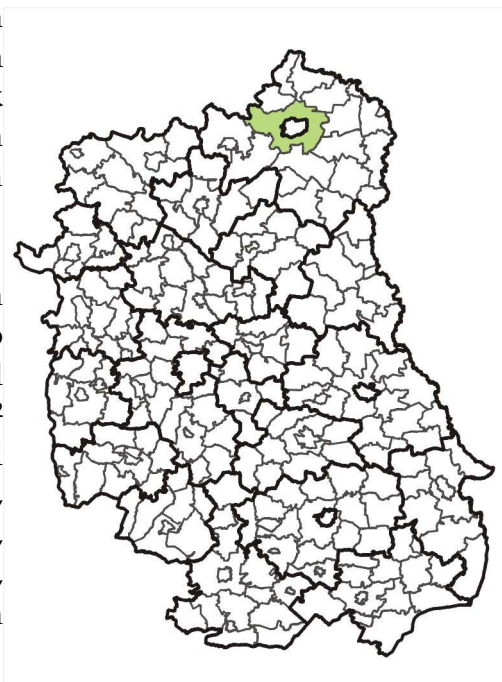
W 1388 roku książę litewski Witold umożliwił osiedlenie się tutaj ludności żydowskiej, natomiast w XVII wieku doszło do osiedlenia rodzin tatarskich.

W związku z tym na tym terenie powstała specyficzna mozaika: narodowościowa, kulturowa i religijna.

Po stłumieniu Powstania Styczniowego (trwało na Podlasiu najdłużej), nastąpiła kasacja Unii Brzeskiej. Rozpoczęły się na wielką skalę prześladowanie unitów (głównie w Ortelu Książęcym, Ciciborze, Łukowcach, Sworach i w Hrudzie). W roku 1918 po odzyskaniu przez Polskę niepodległości powiat bialski wszedł w skład województwa lubelskiego. W okresie okupacji hitlerowskiej powiat bialski wchodził w skład Generalnej Guberni.

Obecny kształt gmina otrzymała 1 stycznia 1973 roku dzięki połączeniu dotychczasowych jednostek administracyjnych: Sidorki, Sitnik i Swory. W latach 1975–1999 gmina funkcjonowała w strukturze województwa białkopodlaskiego.

Pod względem administracyjnym, od 1 stycznia 1999 roku gmina Biała Podlaska należy do województwa lubelskiego i wchodzi w skład powiatu bialskiego. Zajmuje obszar 326 km² (11,8% powierzchni powiatu i 1,3% powierzchni województwa). Otoczona jest gminami: Drelów, Huszlew, Janów Podlaski, Leśna Podlaska, Łomazy, Międzyrzecz Podlaski, Piszczac, Rokitno, Zalesie. Gmina otacza miasto Biała Podlaska, które ma status powiatu grodzkiego.

Gmina cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Zlokalizowana jest przy drodze krajowej nr 2 (jest to trasa tranzytowa łącząca Europę Zachodnią z Rosją). W Białej Podlaskiej krzyżuje się ona z drogami wojewódzkimi nr 811 (Sarnaki – Konstantynów – Biała Podlaska) i nr 812 (Biała Podlaska – Wisznice – Włodawa – Chełm). Gmina znajduje się w odległości 115 km od Lublina, 155 km od Warszawy i 36 km od Terespoła (przejście graniczne z Białorusią).

Gminę zamieszkują 12 564 osoby, co stanowi 10,9% ludności powiatu i 0,57% województwa. Przekłada się to na gęstość zaludnienia wynoszącą 38 osób na km² (przy średniej dla powiatu wynoszącej 42 osób i województwa – 87 osób).

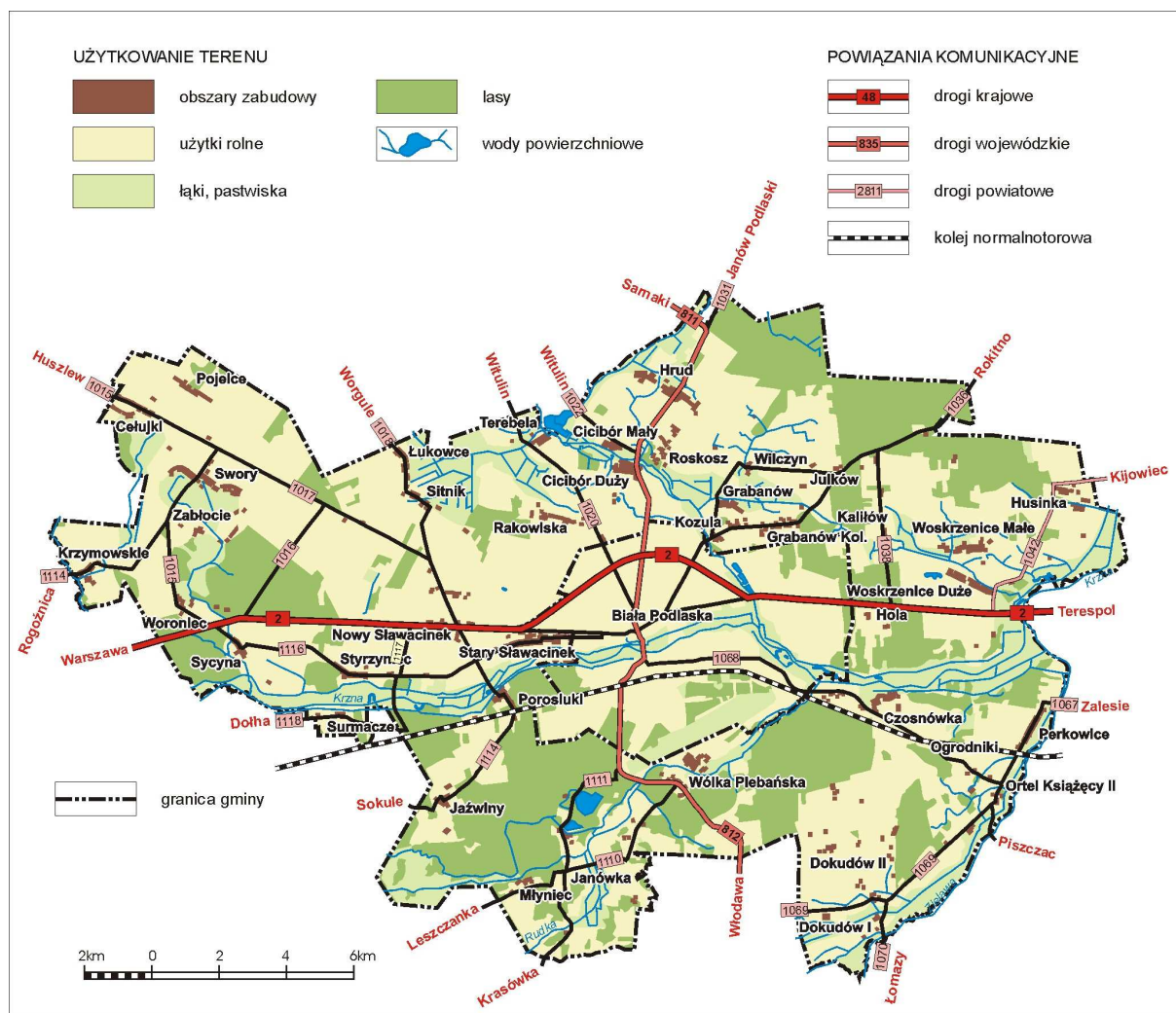
2.2.2. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

UKŁAD OSADNICZY

Rozwój gminy wiejskiej Biała Podlaska jest w dużym stopniu zdeterminowany przez miasto Biała Podlaska – szybko rozwijający się ośrodek miejski, wokół którego położona jest gmina. Bezpośrednie sąsiedztwo silnego miasta powiatowego wpływa korzystnie na układ osadniczy w gminie oraz podnosi atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy. Stwarza dodatkowe możliwości zagospodarowania wolnych terenów na cele osadnictwa podmiejskiego i rekreacyjnego.

Gmina liczy 41 sołectw: Cełujki, Cicibór Duży, Cicibór Mały, Czosnówka, Dokudów I, Dokudów II, Grabanów Wieś i Kolonia, Hola, Hrud, Husinka, Janówka, Jażwiny, Julków, Kaliłów, Krzymowskie, Lisy, Łukowce, Michałówka, Młyniec, Ortel Książęcy I, Ortel Książęcy II, Perkowice, Pojelce, Porosiuki, Pólko, Rakowiska, Roskosz, Sitnik, Sławacinek Nowy, Sławacinek Stary, Styrzyniec, Surmacze, Swory, Sycyna, Terebela, Wilczyn, Woroniec, Woskrzenice Duże, Woskrzenice Małe, Wólka Plebańska, Zabłocie. Pod względem wielkości gmina Biała Podlaska jest największą gminą wiejską w województwie lubelskim. Sieć osadnicza w gminie jest dosyć rozproszona, co stwarza określone trudności w wyposażeniu gminy w podstawową infrastrukturę wodną i kanalizacyjną.

Wiele wsi zachowało swój historyczny wygląd, jednak ich stan i zagospodarowanie wymaga wielu działań rewitalizacyjnych. Odnosi się to zarówno do budynków mieszkalnych i gospodarczych, których większość została wybudowana przed rokiem 1970, jak i szeroko rozumianej przestrzeni publicznej.

Mapa 2. Układ osadniczy i komunikacyjny gminy

WALORY PRZYRODNICZE

Pod względem fizjograficznym gmina Biała Podlaska położona jest w obrębie dwóch mezoregionów: Równiny Łukowskiej i Zakłęśności Łomaskiej. Rzeźba terenu została ukształtowana w czwartorzędzie, w wyniku działalności lądolodu oraz klimatu panującego przed i po zlodowaceniu.

Najcenniejszymi wartościami przyrodniczymi gminy są lasy. Zajmują one 28% powierzchni gminy i większość z nich należy do Nadleśnictwa Biała Podlaska. Jest to wartość zbliżona do średniej dla kraju.

Powierzchnia obszarów chronionych w gminie wynosi 45,6 ha i są to użytki ekologiczne. Stanowią one tylko 0,14% powierzchni gminy, podczas gdy średnio w województwie odsetek obszarów prawnie chronionych kształtuje się na poziomie prawie 23%, zaś w kraju – 33%. Występuje tu także 35 pomników przyrody (w tym 23 to pomniki przyrody ożywionej). Na terenie gminy nie zostały wyznaczone obszary sieci NATURA 2000.

Obszar gminy należy do zlewni rzeki Bug. Największą rzeką odprowadzającą wodę z terenu gminy jest Krzna. Dopływami Krzny są rzeki: Zielawa, Rudka, Klukówna i Złota Krzywula. Na terenie gminy 88 ha zajmują wody stojące a 171 ha rowy melioracyjne. Dwa istniejące zbiorniki małej retencji wodnej (Terebela I i II) znajdują się na pograniczu gmin Biała Podlaska i Leśna Podlaska, mają one łączną powierzchnię 34,4 ha. Ponadto znajdują się tu jeszcze niewielkie stawy rybne hodowlane.

Oprócz bogactwa przyrody, gmina jest dosyć uboga, jeżeli chodzi o występowanie surowców mineralnych. Na terenie gminy znajdują się złoża kruszywa naturalnego (żwiru, piaski) oraz kredy jeziorne i gytie wapienne)

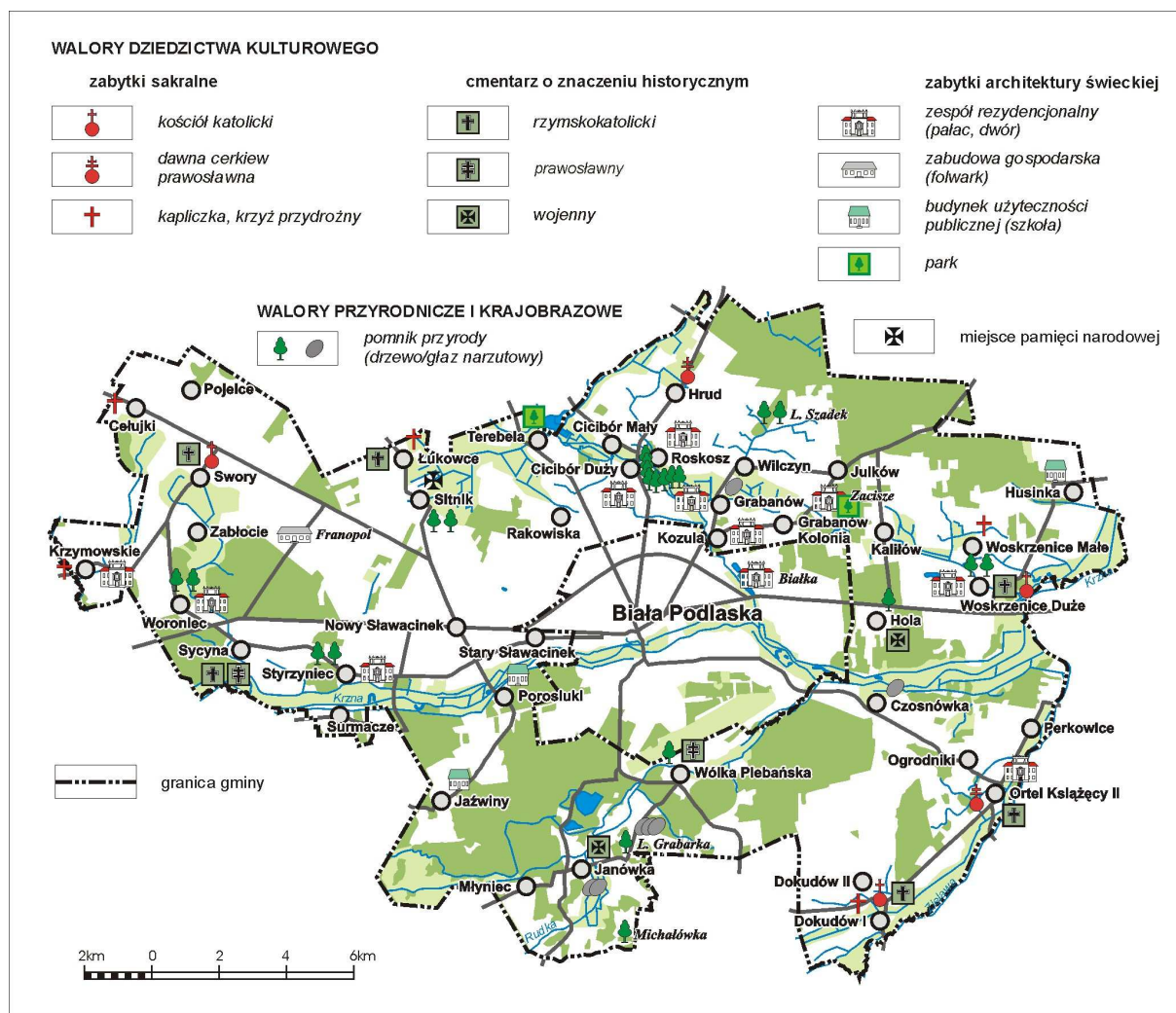
Wydaje się, że gmina Biała Podlaska dysponuje znacznym potencjałem, jeżeli chodzi o rozwój energii ze źródeł odnawialnych. Ze względu na swoje położenie gmina jest uprzywilejowanym obszarem do rozwoju energetyki wodnej i słonecznej⁵. Na terenie gminy znajdują się dwie budowle piętrzące na rzece Krzna w miejscowościach Czosnówka i Porosiuki. Ponadto duża ilość gruntów ornych oraz lasów stwarza realne szanse rozwoju upraw energetycznych na terenie gminy oraz pozyskiwania energii z biomasy pochodzenia roślinnego (np. słoma, odpady leśne).

WALORY KULTUROWE

Na terenie gminy Biała Podlaska znajduje się wiele zabytkowych obiektów, tj.:

- Obiekty sakralne (kościół, cerkwie, cmentarze) w miejscowościach: Cicibór Duży, Hrud, Swory, Woskrzenice Duże, Ortel Książęcy, Łukowce, Sycyna,
- Dwory i zespoły dworsko-pałacowe (w tym założenia dworsko-parkowe i dworsko-ogrodowe) w miejscowościach: Grabanów, Kozula, Terebela, Woroniec, Roskosz, Woskrzenice Duże, Zacisze, Styrzyniec,
- Zabudowa mieszkalna drewniana (w miejscowościach Cicibór Mały, Swory, Husinka, Sycyna, Pulko),
- Kapliczki przydrożne.

⁵ Wojewódzki program rozwoju alternatywnych źródeł energii dla województwa lubelskiego, BPP, Lublin 2006.

Mapa 3. Walory przyrodnicze i kulturowe w gminie

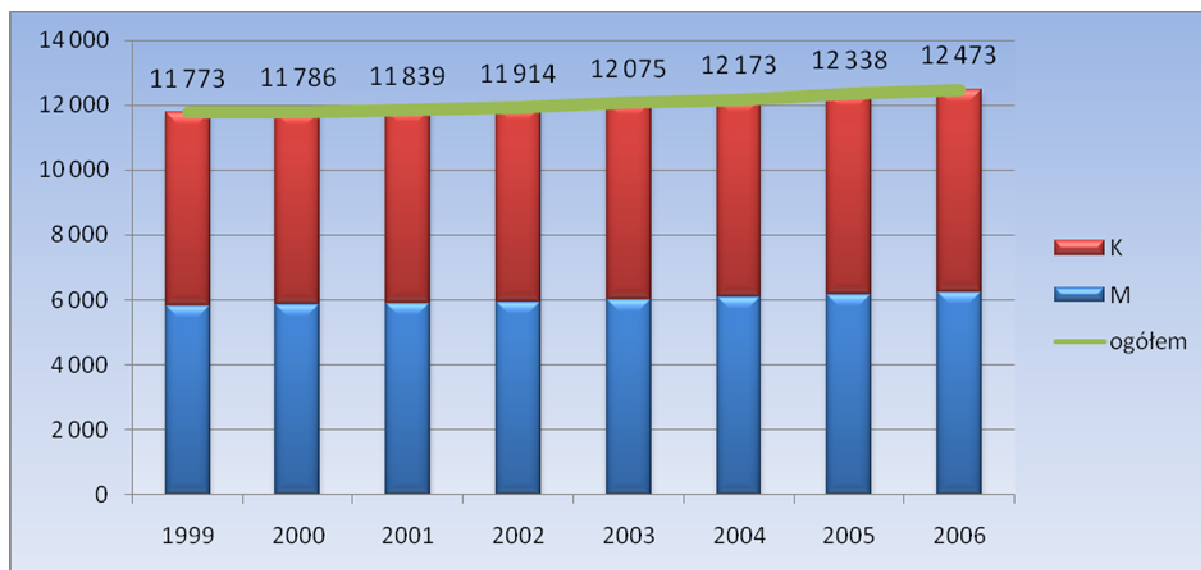
Bogate walory środowiska przyrodniczego i kulturowego mogą stanowić podstawę do rozwoju różnych form turystyki. Niezbędnym warunkiem w tym zakresie jest jednak stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej na terenie gminy oraz prowadzenie skutecznych działań promocyjnych.

2.2.3. SPOŁECZEŃSTWO

DEMOGRAFIA

W gminie zameldowanych jest 12 564 osoby (z czego 12 428 osób faktycznie mieszka na terenie gminy). Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat odnotowuje się trwały wzrost liczby ludności w gminie (średnio o około 100 osób rocznie). Prognozy demograficzne wskazują na dalszy znaczny wzrost liczby ludności (zjawisko suburbanizacji).

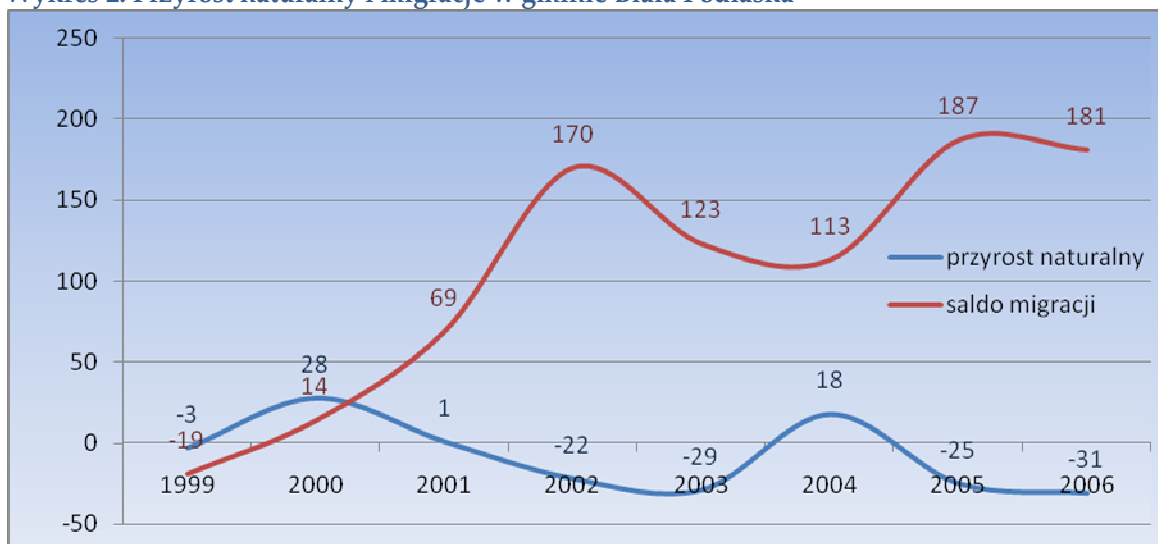
Wykres 1. Liczba ludności zameldowanej w gminie Biała Podlaska w latach 1999-2006 (dane z czerwca)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Wzrost liczby ludności spowodowany jest głównie migracjami krajowymi oraz napływem ludności z terenu miasta Biała Podlaska. W roku 2006 saldo migracji wyniosło 181 osób, natomiast przyrost naturalny: -31. Niestety nie ma oficjalnych danych mówiących o emigracji zarobkowej mieszkańców za granicę. Ocenia się, że zjawisko to jest powszechne i może dotyczyć nawet 5% mieszkańców gminy (głównie ludzi młodych).

Wykres 2. Przyrost naturalny i migracje w gminie Biała Podlaska

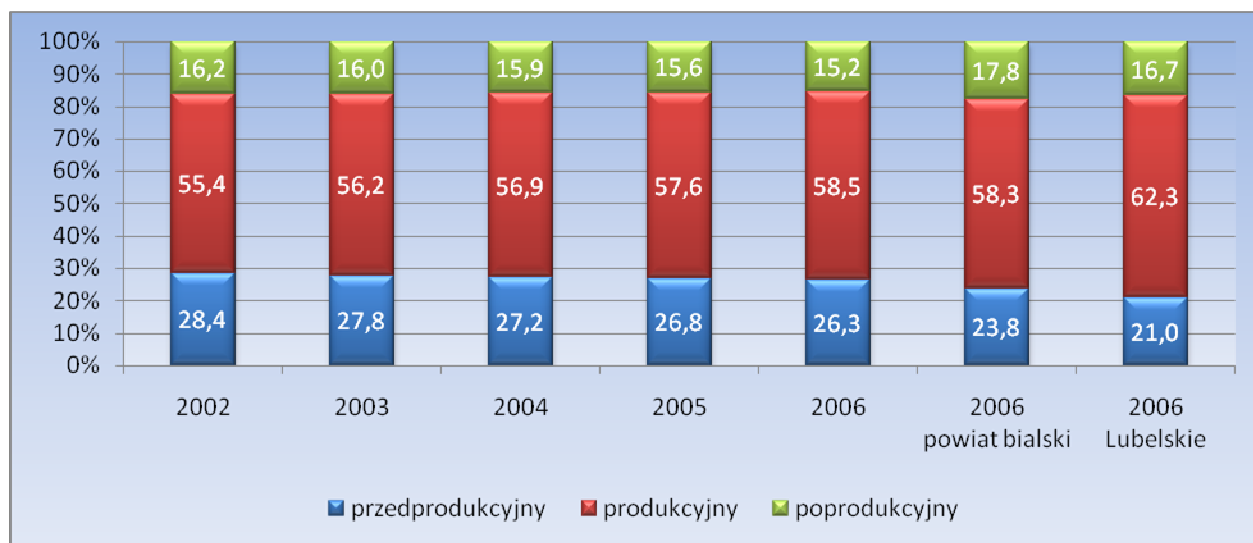

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

WIEK I STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW

Gmina ma stosunkowo niekorzystną strukturę wiekową. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosi ponad 15%, podczas gdy średnia dla województwa wynosi nieco prawie 17%. Natomiast ludności w wieku produkcyjnym jest w gminie nieco ponad 58%, czyli o 4 punkty procentowe mniej niż średnio w województwie. Kształtowanie się struktury wiekowej na przestrzeni ostatnich lat przedstawia wykres 3.

Wykres 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

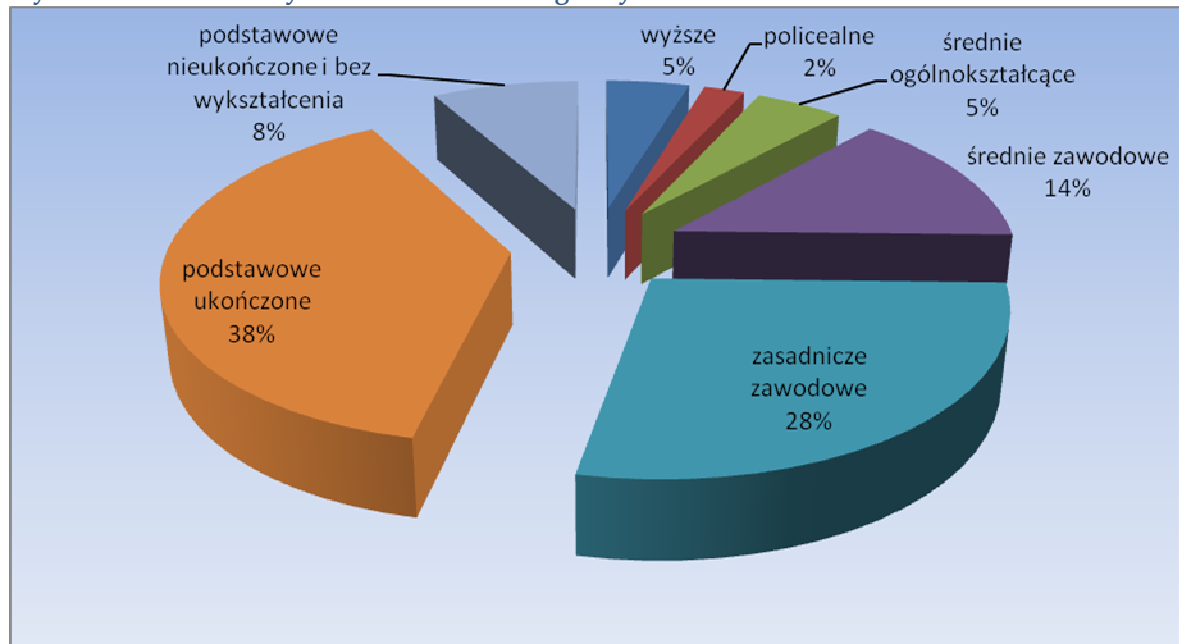

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Zbyt duży udział osób w wieku poprodukcyjnym wpływa niekorzystnie na kształtowanie się tzw. wskaźnika obciążenia demograficznego – mierzonego jako udział ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten od kilku lat maleje i w roku 2006 osiągnął wartość 71 osób, podczas gdy w województwie wynosi on niecałe 61 osób. Wysoka wartość wskaźnika obciążenia demograficznego wpływa niekorzystnie na lokalny rynek pracy i sprawia, że zbyt duży odsetek mieszkańców utrzymuje się z socjalnych źródeł dochodów.

Również niekorzystnie kształtuje się struktura wykształcenia ludności gminy Biała Podlaska. Choć na przestrzeni ostatnich 15 lat odnotowano pozytywne zmiany w tym zakresie, to jednak udział osób z wyższym i średnim wykształceniem znacznie odbiega od średniej w regionie. Według danych spisu powszechnego, odsetek osób z wyższym wykształceniem kształtuje się na poziomie 5% (w województwie – 8%), zaś z wykształceniem średnim - 19% (przy 23% średnio w województwie). Najlicniejsza grupa jest reprezentowana z wykształceniem podstawowym – 38%. Strukturę wykształcenia przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Struktura wykształcenia ludności gminy Biała Podlaska

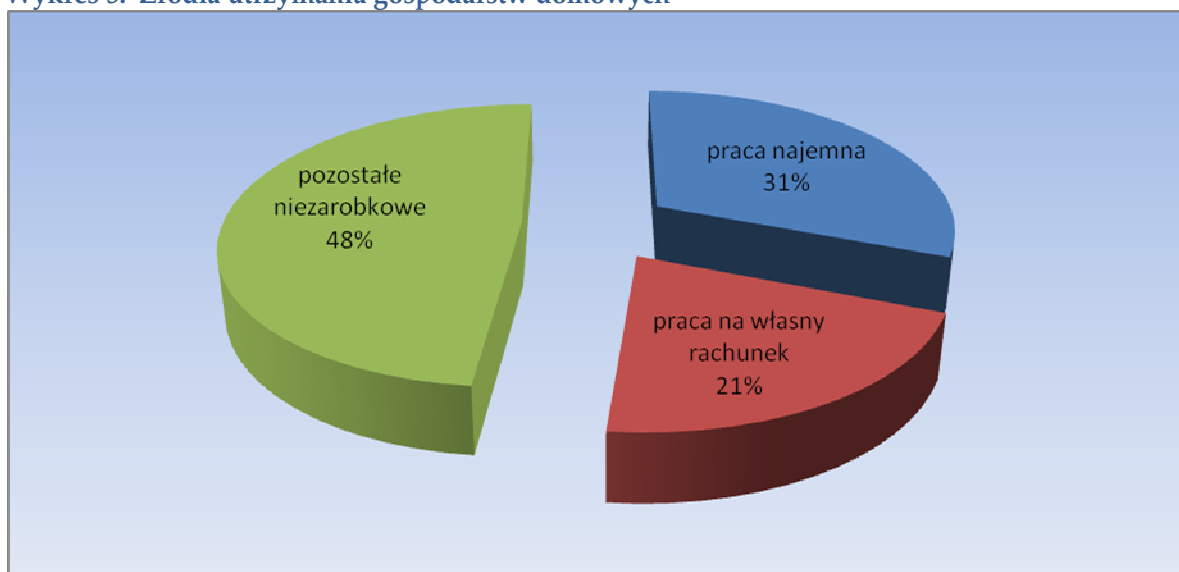

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

GOSPODARSTWA DOMOWE ORAZ ŹRÓDŁA ICH UTRZYMANIA

Ogółem w gminie jest 3 328 gospodarstw domowych. Około 52% gospodarstw utrzymuje się ze źródeł zarobkowych (praca najemna lub na własny rachunek, praca w gospodarstwie rolnym). Natomiast pozostała część gospodarstw domowych (48%) utrzymuje się głównie z emerytur, rent i zasiłków społecznych.

Wykres 5. Źródła utrzymania gospodarstw domowych

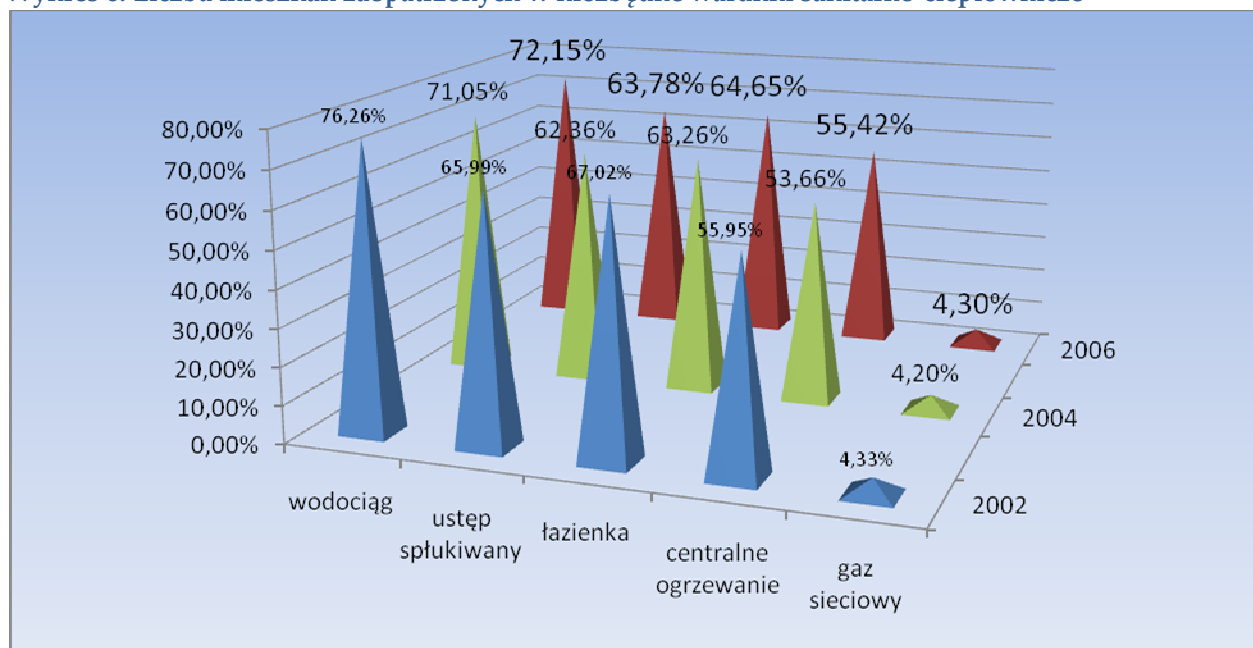
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Tak duża liczba gospodarstw domowych utrzymujących się z dochodów niezarobkowych, potwierdza wcześniejszą tezę o socjalnym charakterze lokalnej gospodarki i wskazuje na znaczny poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w gminie. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy jest stosunkowo duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej. Ocenia się, że około 9,2% ludności korzysta z różnych form pomocy społecznej, na które przeznaczane jest nieco ponad 19% środków z budżetu gminy (17% średnio w województwie).

WARUNKI MIESZKANIOWE

Na ogólną liczbę 3 562 mieszkania w gminie Biała Podlaska, tylko niewiele ponad 60% wyposażonych jest w łazienkę i ustęp spłukiwany. Średnio co drugie mieszkanie posiada centralne ogrzewanie, a największym problemem pozostaje w dalszym ciągu ograniczony dostęp do gazu sieciowego (tylko 4% mieszkań).

Wykres 6. Liczba mieszkań zaopatrzonych w niezbędne warunki sanitarno-ciepłownicze

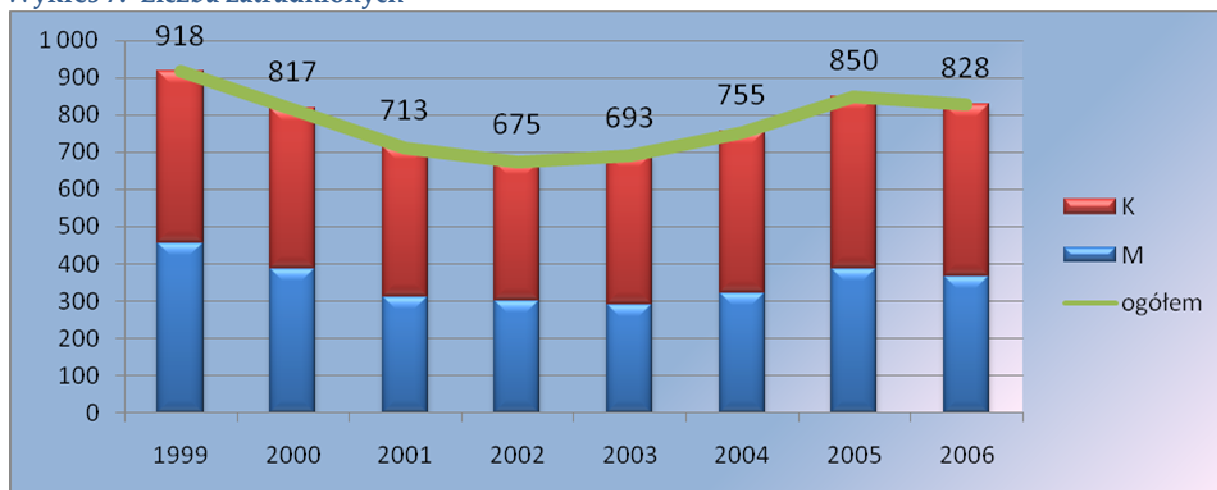

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

LOKALNY RYNEK PRACY

Na koniec 2006 roku liczba zatrudnionych w gminie kształtowała się na poziomie 828 osób i od kilku lat waha się. Stosunkowo niewielka liczba zatrudnionych wynika między innymi z faktu, że obecnie obowiązująca statystyka nie obejmuje osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych oraz podmiotach gospodarczych o liczbie zatrudnionych do 9 osób.

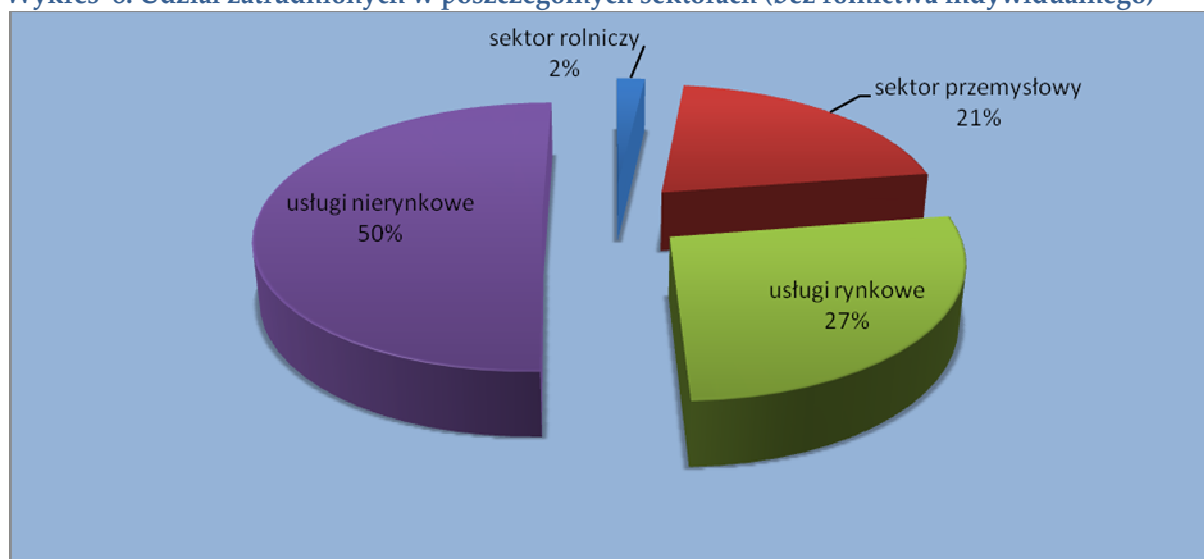
Wykres 7. Liczba zatrudnionych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Niskiej liczbie zatrudnionych towarzyszy również niekorzystna struktura zatrudnienia w podziale na poszczególne sektory gospodarki. Najwięcej miejsc pracy (50%) jest w sektorze usług nierynkowych, gdzie pracodawcami są głównie instytucje użyteczności publicznej, finansowane ze środków budżetu państwa.

Wykres 8. Udział zatrudnionych w poszczególnych sektorach (bez rolnictwa indywidualnego)

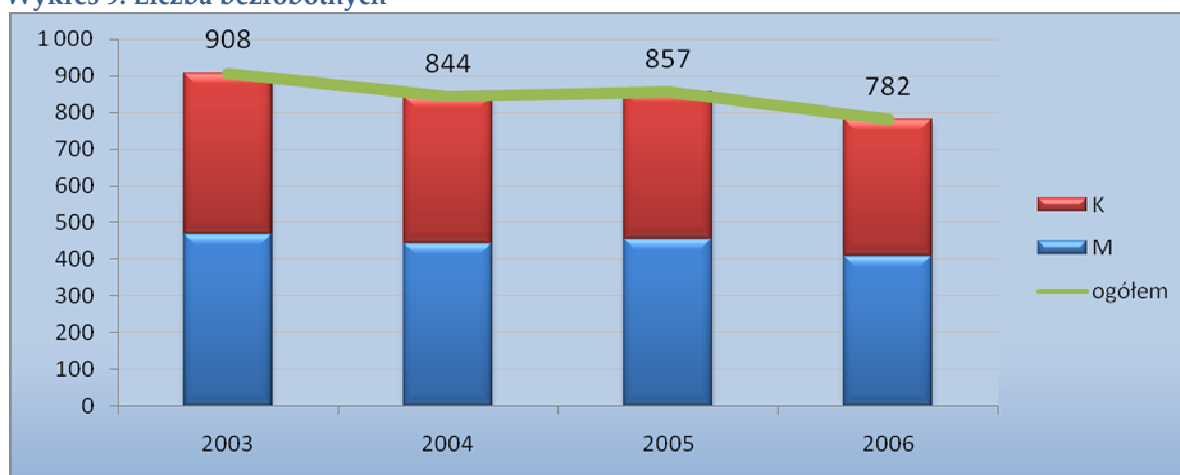
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Głównymi pracodawcami w sektorze nierynkowym są: szkoły podstawowe (163 pracowników), gimnazja (59), Urząd Gminy (28) oraz Gminny Ośrodek Kultury (16) i Gminny Zakład Komunalny (14 osób).

POZIOM BEZROBOCIA I JEGO STRUKTURA

Na koniec grudnia 2006 roku w gminie było zarejestrowanych 782 osoby bezrobotne, w tym 48% stanowiły kobiety. W stosunku do grudnia 2005 liczba bezrobotnych w gminie spadła o 75 osób (czyli o 9,5%). Spadek liczby bezrobotnych wynika nie tylko z coraz lepszej koniunktury gospodarczej w kraju, ale w dużej mierze związany jest z emigracją zarobkową młodych ludzi za granicę. Na dzień 30 września 2007 roku w gminie były zarejestrowane 763 osoby bezrobotne (6% społeczeństwa). Stopa bezrobocia w powiecie białskim w listopadzie 2007 roku wynosiła 14,6%.

Wykres 9. Liczba bezrobotnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US i Powiatowego Urzędu Pracy w Biała Podlaska

Nie ma dokładnych danych statystycznych mówiących o strukturze bezrobocia w gminie. Generalnie wśród osób bezrobotnych dominują osoby młode do 34 roku życia – 56%. Prawie 70% bezrobotnych to osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy. Dane te wskazują na ciągle strukturalny charakter bezrobocia w gminie Biała Podlaska i jego dalsze ograniczenia będzie zależało nie tylko od poprawy koniunktury gospodarczej w gminie, ale również od przekwalifikowania się wielu osób i znalezienia pracy w innym zawodzie.

2.2.4. GOSPODARKA

Gmina Biała Podlaska, podobnie jak wiele innych gmin wiejskich w województwie, cechuje się stosunkową niekorzystną strukturą gospodarki, z dominującą pozycją mało efektywnego sektora rolnego i słabo rozwiniętą działalnością pozarolniczą.

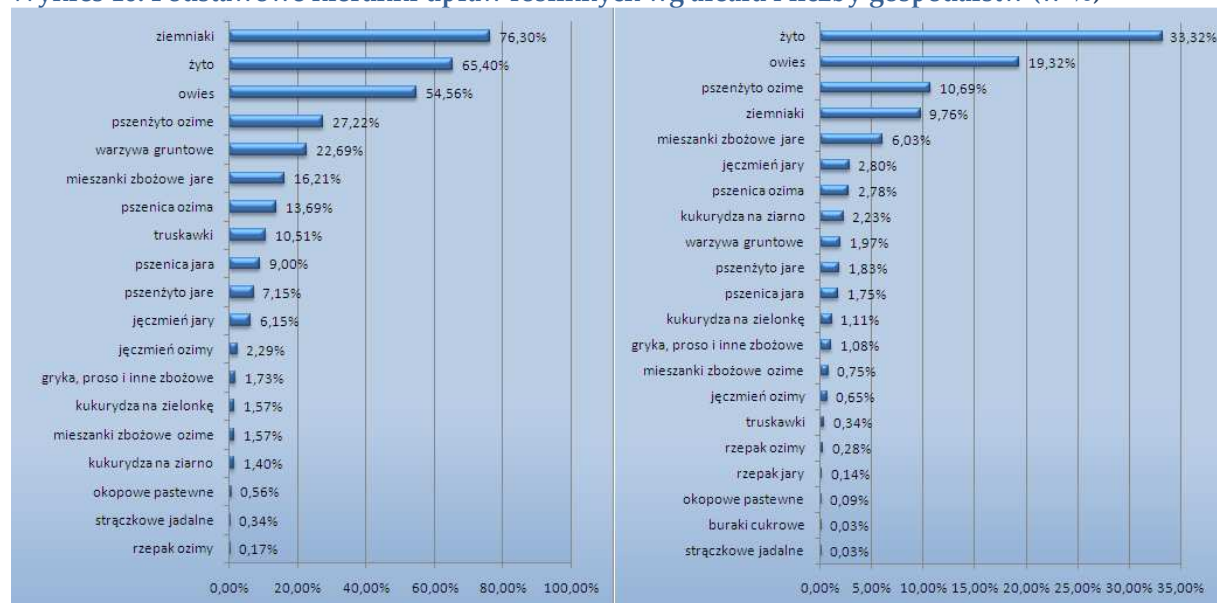
SEKTOR ROLNICZY

Gminę Biała Podlaska ma typowo rolniczy charakter. Użytki rolne zajmują 20,6 tys. ha, czyli prawie 63,5% ogólnej powierzchni gminy. Aż 72% powierzchni użytków

rolnych zajmują grunty orne, 26% łąki i pastwiska, natomiast tylko niecałe 1,7% stanowią sady.

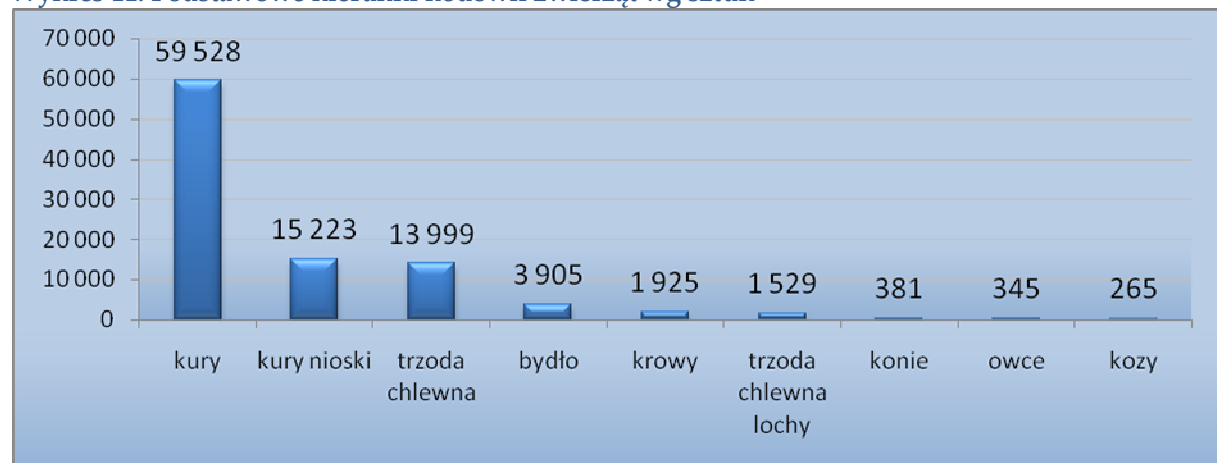
Gleby w gminie charakteryzują się generalnie średnią żyznością. Występują głównie gleby brunatne i bielcowe należące do IVb i V klasy bonitacyjnej. Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt. Do roku 2002 w uprawach dominowały zboża i ziemniaki, obecnie największy procent arealu zajmuje uprawa kukurydzy. Domeną gminy jest także hodowla żywca wieprzowego i bydła.

Wykres 10. Podstawowe kierunki upraw roślinnych wg arealu i liczby gospodarstw (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Wykres 11. Podstawowe kierunki hodowli zwierząt wg sztuk

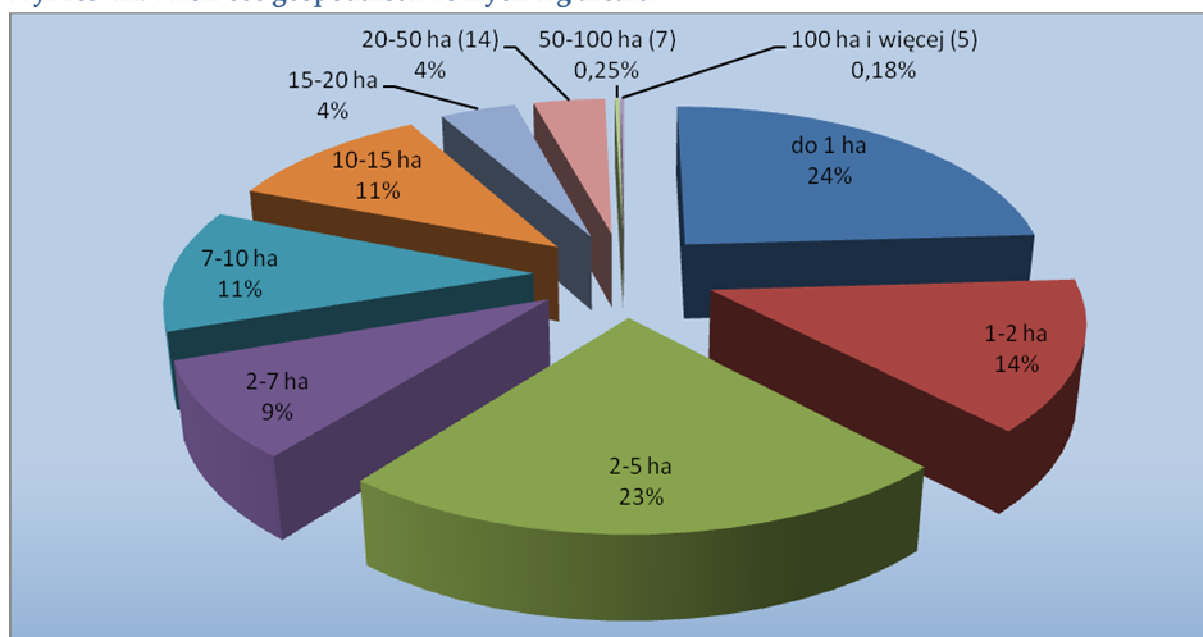

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Rolnictwo w gminie jest dość rozdrobnione i mało efektywne. Łącznie funkcjonuje 2 756 gospodarstw rolnych, z czego aż 81% to gospodarstwa o wielkości do 10 ha. 226 gospodarstw ma powierzchnię większą niż 15 ha. Średnia wielkość

gospodarstwa rolnego w gminie wynosi 7 ha i jest porównywalna ze średnią w województwie (6,9 ha).

Wykres 12. Wielkość gospodarstw rolnych wg areалу

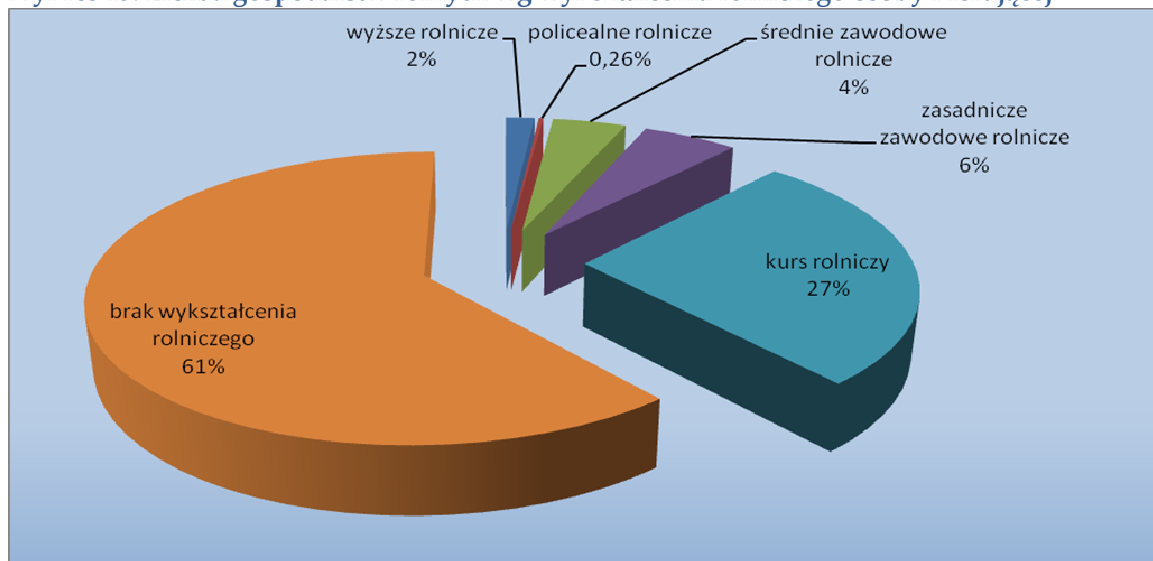
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Szacuje się, że tylko niewiele ponad 33% gospodarstw rolnych w gminie produkuje towar na rynek, pozostałe zaś zajmują się produkcją rolną wyłącznie na własne potrzeby. Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynniki te mogą być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Na terenie gminy funkcjonują dwa certyfikowane gospodarstwa, zajmujące się ekologiczną produkcją żywności (Kaliłów, Husinka).

Niewielki jest również odsetek gospodarstw starających się różnicować swoją działalność rolną. Ocenia się, że tylko nieco ponad 5% gospodarstw rolnych (118) prowadzi działalność pozarolniczą. Główne obszary działalności pozarolniczej to: handel, przetwórstwo przemysłowe, handel, transport oraz budownictwo. Na terenie gminy działa kilka gospodarstw zajmujących się działalnością agroturystyczną znajdujące się w miejscowościach: Husinka, Woskrzenice Duże, Woskrzenice Małe, Wilczyn, Terebela, Janówka, Surmacze.

O słabości sektora rolnego świadczy również niekorzystna struktura wykształcenia rolników. Ponad 61% gospodarstw rolnych prowadzona jest przez osoby nie posiadające wykształcenia rolniczego. Tylko w 32 przypadkach gospodarstwa rolne prowadzone są przez osoby z kierunkowym wykształceniem wyższym. Niskie wykształcenie rolników prowadzących gospodarstwa rolne jest jednym z powodów niskiej efektywności sektora rolnego i braku jego specjalizacji.

Wykres 13. Liczba gospodarstw rolnych wg wykształcenia rolniczego osoby kierującej

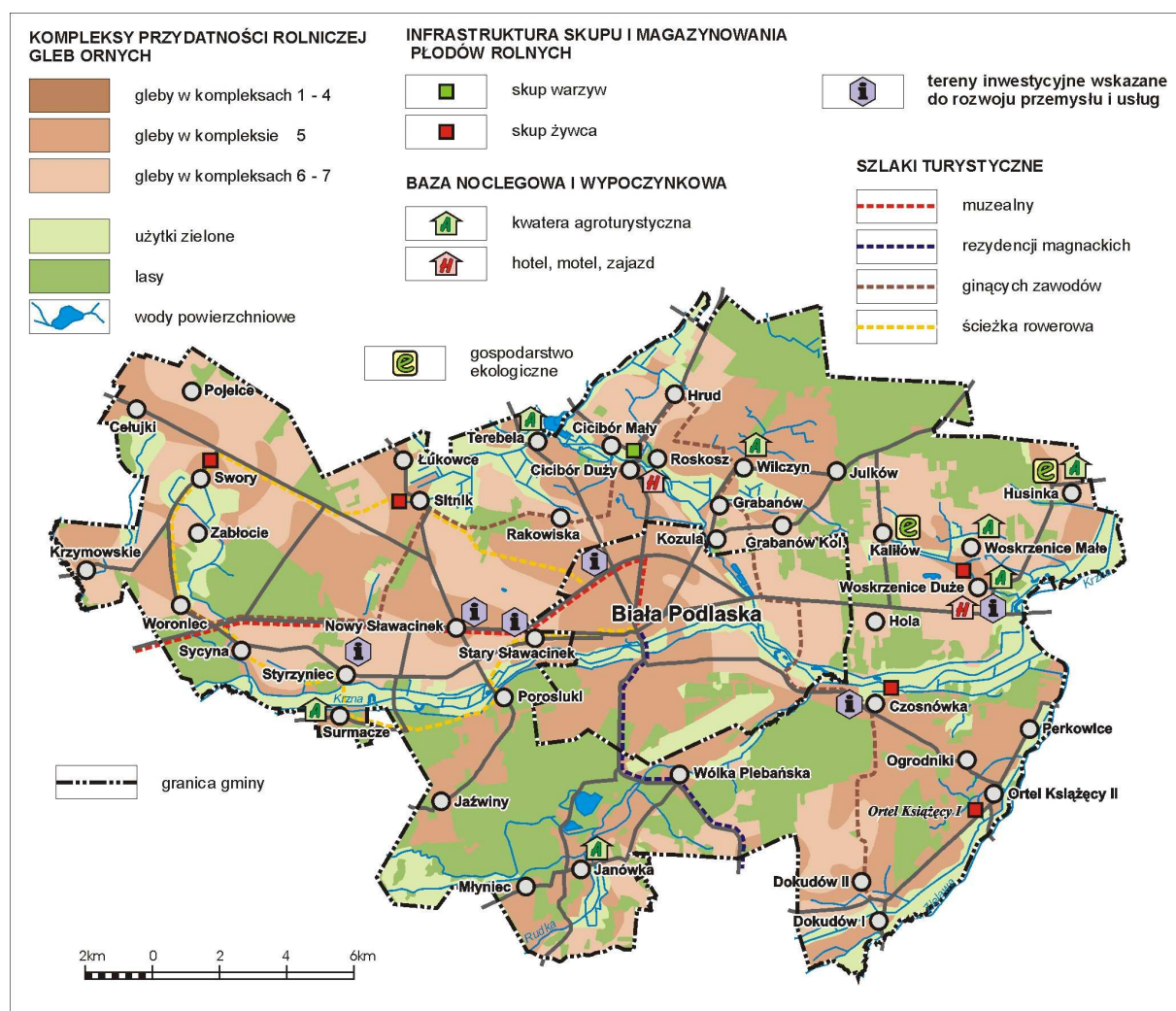
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Gospodarstwa rolne są stosunkowo słabo wyposażone w sprzęt rolniczy. Gmina stosunkowo słabo wypada na tle województwa i kraju, jeżeli chodzi o wyposażenie gospodarstw w sprzęt rolniczy. Zaznaczyć należy stosunkowo lepsze wyposażenie gospodarstw w kombajny ziemniaczane w stosunku zarówno do województwa jak i wskaźników krajowych.

Tabela 1: Ilość sprzętu rolniczego przypadająca na 100 gospodarstw rolnych

	Ciągniki	Samochody ciężarowe	Kombajny zbożowe	Kombajny ziemniaczane
Polska	46	5	4,2	3
Lubelskie	51	3	4,9	3
Powiat Bialski	61	2,5	6,5	6,7
Gmina Biała Podlaska	44	2,6	3,9	4

Większość instytucji otoczenia rolnictwa skupia się w mieście powiatowym – Biała Podlaska. W gminie funkcjonuje 5 punktów skupu żywca i 1 punkt skupu warzyw znajdujący się w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Ciciborze Dużym (jest to jedyna grupa producencka w gminie). Tylko nieliczni rolnicy są aktywni w organizacjach zrzeszających.

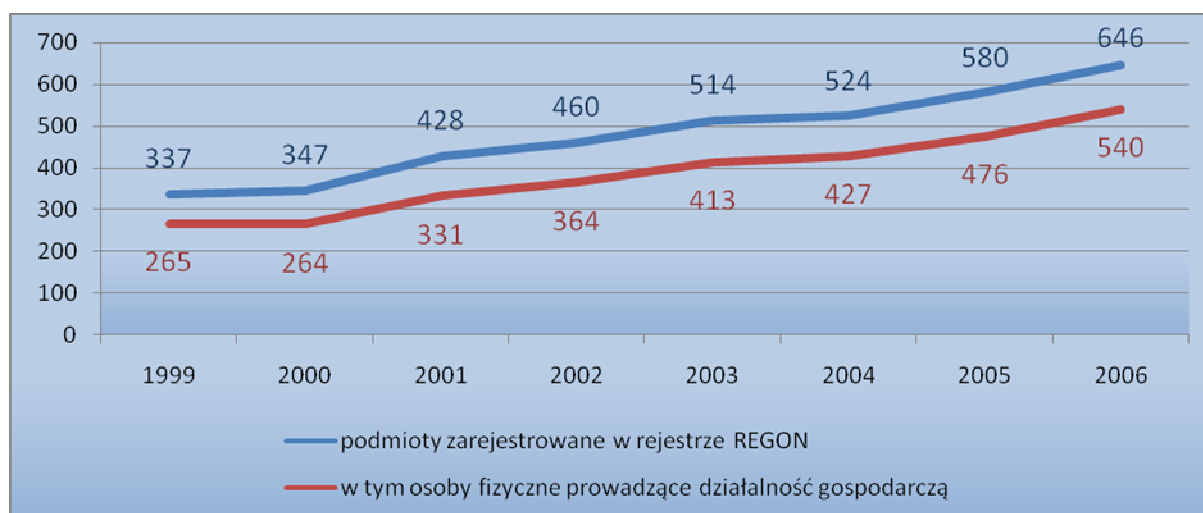
Mapa 4. Uwarunkowania rozwoju sektora rolnego i pozarolnego

SEKTOR POZAROLNICZY

Na koniec 2006 roku na terenie gminy było zarejestrowanych w systemie REGON 646 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 632 podmioty zarejestrowanych w sektorze prywatnym. Tzw. wskaźnik przedsiębiorczości, liczony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, wynosi 51 i jest o jedną trzecią niższy niż średnia dla województwa (68 podmiotów) i stanowi połowę wartości wskaźnika dla kraju (95 podmiotów).

Najliczniejszą grupę wśród zarejestrowanych przedsiębiorstw stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (83,5%). Mały jest odsetek przedsiębiorstw o bardziej zaawansowanych formach prawnych (np. spółka prawa handlowego). Wahania liczby podmiotów w ostatnich dziesięciu latach ilustruje wykres 14.

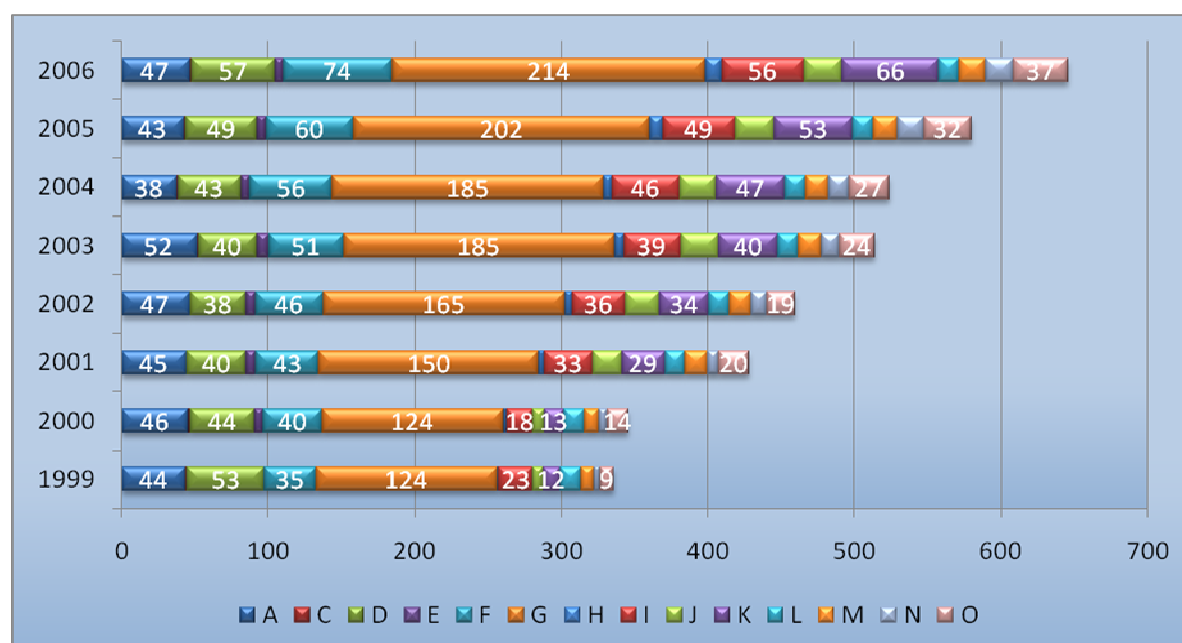
Wykres 14. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Najliczniej reprezentowaną dziedziną działalności jest sekcja G (handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego) – 214 podmiotów. W sekcji D (przetwórstwo przemysłowe) działa 57 jednostek, w sekcji F (budownictwo) – 74 jednostek, zaś w sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność) – 56 podmiotów. Najmniej jednostek działa w sekcji C (górnictwo) – 1 jednostka, w sekcji N (ochrona zdrowia i pomoc społeczna – 19 jednostek), w sekcji H (hotele i restauracje – 11 jednostek) i w sekcji J (pośrednictwo finansowe – 26 jednostek).

Wykres 15. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Wspierając procesy restrukturyzacyjne w gminie należy przede wszystkim dążyć do wzrostu liczby przedsiębiorstw w najważniejszych dla rozwoju gminy branżach, tj. budownictwie, przetwórstwie i usługach rynkowych, w tym w sekcji H (hotele i restauracje).

Na terenie gminy działają tylko trzy firmy z udziałem kapitału zagranicznego, chociaż gmina od kilku lat próbuje stwarzać dogodne warunki dla inwestorów zewnętrznych. Między innymi w tym celu, utworzono tereny inwestycyjne w miejscowościach: Sławacinek Stary - Sławacinek Nowy - Styrzyniec, Cicibór Duży, Woskrzenice Duże, Czosnówka o łącznej powierzchni 1 239 ha. Ponadto inwestorzy mają możliwość uzyskania dodatkowego wsparcia ze strony władz lokalnych w postaci ulg podatkowych i pomocy w załatwianiu spraw formalno-prawnych.

ROZWÓJ SEKTORA TURYSTYKI

Rozwój sektora turystyki może być jedną z form wzmacniania lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Liczne walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe stanowią dobrą podstawę do rozwoju różnych form turystyki w gminie. W przyszłości na obszarze gminy ma powstać Bialskopodlaski Obszar Chronionego Krajobrazu (w części południowo-wschodniej o powierzchni 4650 ha) chroniący obszary leśne, doliny rzeczne i torfowiska.

Na obszarze gminy znajdują się tereny o predyspozycjach do rozwoju turystyki (jest to południowo-wschodnia część gminy i północno-zachodnia). Liczne zabytki historyczne oraz walory środowiskowe i przyrodnicze sprzyjają rozwojowi czynnego wypoczynku, zwłaszcza w dziedzinie wędrówek pieszych i rowerowych. Występują tu również dogodne warunki do uprawiania jeździectwa w miejscowościach Rakowice i Woskrzenice, Husinka. Na terenie gminy znajduje się zbiornik wodny Terebela I wykorzystywany w celach rekreacyjnych.

Przez gminę przebiegają cztery szlaki dziedzictwa kulturowego: Szlak Muzealny, Szlak Rezydencji Magnackich, Szlak Kultury Wsi i Miasteczek oraz Szlak Ginących Zawodów. W gminie istnieje możliwość stworzenia oferty wypoczynku świąteczno-weekendowego o charakterze czynnym dla mieszkańców miasta Białej Podlaskiej. Szlak rowerowy występujący na terenie gminy biegnie przez następujące miejscowości: Terespol, Zalesie, Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski i Radzyń Podlaski.

Gmina oferuje turystom również miejsca hotelowe w Sławacinku, Woskrzenicach Dużych oraz Grabanowie i Roskoszy z pełną obsługą gastronomiczną. W samym 2006 roku udzielono około 13 tys. noclegów turystom zagranicznym.

Niestety, pomimo bogatych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, gmina Biała Podlaska wciąż postrzegana jest jako obszar mało atrakcyjny i przyjazny dla turystów. Do głównych czynników ograniczających rozwój sektora turystyki w gminie należy zaliczyć:

- nie wystarczająca ilość infrastruktury, w tym przede wszystkim bazy gastronomicznej i noclegowej, niezbędnej do stworzenia kompleksowej oferty turystycznej i zapewnienia zadawalającej jakości usług,
- brak aktywności ze strony gminy i mieszkańców w tworzeniu lokalnych produktów turystycznych i promowaniu ich na zewnątrz.

Atrakcyjna oferta turystyczna proponowana jest przez pracownie ginących zawodów znajdujące się na terenie gminy. Jest to głównie oferta dla szkół, ale także dla każdej osoby chcącej twórczo spędzić swój wolny czas.

Szansą dla rozwoju terenów wiejskich jest również Plan Odnowy Miejscowości, którego zdaniem jest korzystne przeobrażenie tych obszarów na poziomie lokalnym i regionalnym. Odnowa miejscowości jest koncepcją rozwoju pozarolniczych form aktywności mieszkańców wsi oraz promuje wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Jest to proces kształtowania warunków życia, którego twórcą i podmiotem jest społeczność lokalna. W najbliższych latach planowana jest odnowa miejscowości: Hrud i Swory.

2.2.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę techniczną decyduje w dużym stopniu o jakości życia mieszkańców i wpływa na atrakcyjność inwestycyjną gminy. Ogólnie należy stwierdzić, że gmina Biała Podlaska boryka się z wieloma problemami, jeżeli chodzi o jakość i stopień wyposażenia w podstawową infrastrukturę techniczną. Poniżej dokonano krótkiej analizy głównych elementów składowych infrastruktury technicznej w gminie.

INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA

Gmina jest dosyć dobrze wyposażona w infrastrukturę kolejową i drogową. Przez gminę przebiega linia kolejowa o znaczeniu europejskim - E20 (Kunowice – Warszawa – Siedlce – Łuków – Terespol – Moskwa). Koleją na terenie gminy zarządza Okręgowa Dyrekcja Kolei Państwowych w Siedlcach.

Łączna długość sieci drogowej na terenie gminy wynosi około 406 km, w tym 15 km przypada na drogę krajową (nr 2), 13 km na drogi wojewódzkie (nr 812, 811) oraz 122 km na drogi powiatowe, które w 65% mają nawierzchnię bitumiczną. Drogi gminne posiadają łączną długość 256 km, z czego tylko 21% ma nawierzchnię bitumiczną.

Pomimo dużego wysiłku inwestycyjnego gminy i powiatu w zakresie modernizacji infrastruktury drogowej, parametry techniczne i użytkowe większości dróg powiatowych i gminnych nie odpowiadają wymaganym standardom. Wiele odcinków dróg nie posiada dostatecznej nośności - bardzo ważnego parametru

technicznego, przy obecnym stałym wzroście przewozu towarów transportem kołowym. Postępująca degradacja dróg wymaga przeprowadzania dużego zakresu remontów bieżących, poprawy stanu poboczy i odwodnienia oraz uregulowania stanu prawnego pasów drogowych.

Niestety ograniczone możliwości finansowe gminy nie pozwalają nawet na częściowe odtwarzanie stanu technicznego dróg gminnych. Rocznie gmina wydaje około 1,5 mln zł na modernizację i remonty dróg (niespełna 4,2% wydatków budżetowych gminy). Pozwala to na budowę średnio około 2 km dróg w ciągu roku.

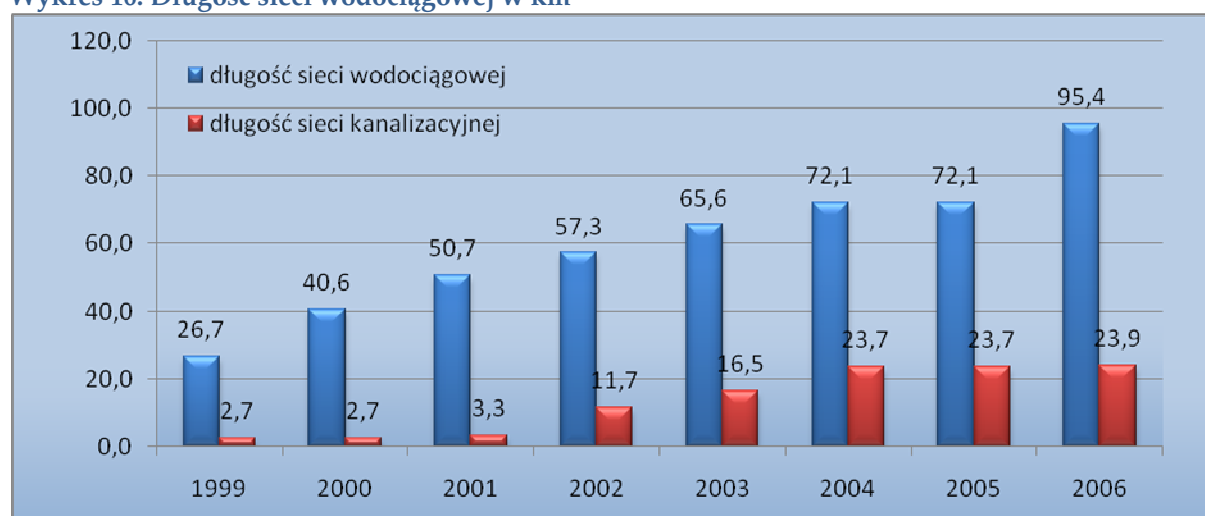
W latach 2008-2010 planowany jest tylko jeden projekt w zakresie inwestycji drogowych - przebudowa drogi gminnej w Rakowiskach (wartość około 2 mln zł).

W gminie dosyć dobrze funkcjonuje sieć komunikacji autobusowej. Gmina ma bezpośrednie połączenia autobusowe z Warszawą, Lublinem, Białymstokiem i Terespołem. Na terenie gminy funkcjonują dwie stacje kolejowe w Ogrodnikach i Perkowicach oraz przystanek na Porosiukach.

GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Gmina w dalszym ciągu boryka się z problemami jeżeli chodzi o dostęp mieszkańców do kompleksowej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Licząca 95,4 km sieć wodociągowa doprowadzona jest do 1 316 posesji w 20 sołectwach gminy. W skład infrastruktury wodociągowej wchodzi również 13 stacji uzdatniania wody o różnym zasięgu i wydajności. Wskaźnik zwodociągowania gminy oceniany jest na poziomie 46%.

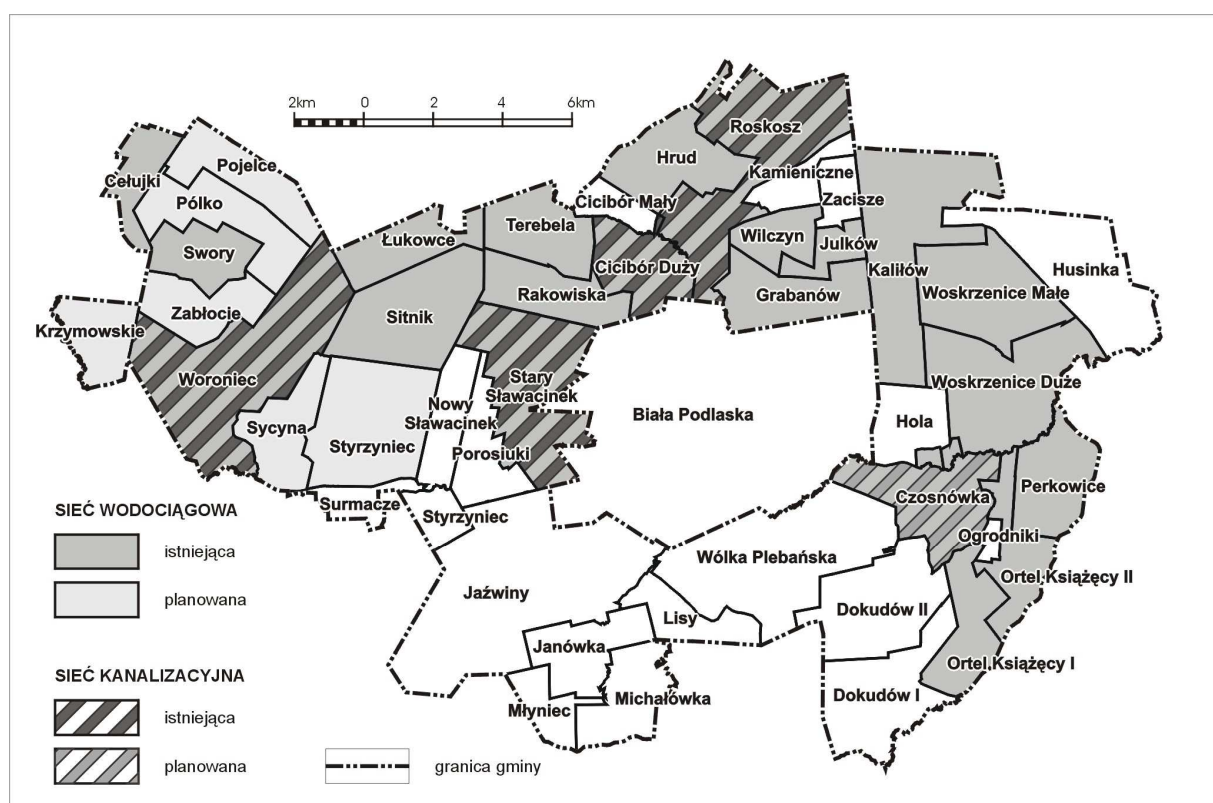
Wykres 16. Długość sieci wodociągowej w km

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi 23,9 km. Niestety, sieć kanalizacyjna nie rozwija się w gminie w sposób skoordynowany z rozwojem sieci wodociągowej. O ile do 2005 roku powstało ponad 23 km sieci wodociągowej, to w tym samym czasie wybudowano jedynie 0,2 km sieci kanalizacyjnej. Stopień skanalizowania gminy oceniany jest obecnie na poziomie 11,5%. Dysproporcje pomiędzy siecią wodociągową i kanalizacyjną najbardziej widoczne są w ilości podłączonych do sieci budynków i gospodarstw. Stopień skanalizowania gminy wynosi 11,5%.

Na terenie gminy nie występuje oczyszczalnia ścieków obsługująca wszystkich mieszkańców gminy. Miejska oczyszczalnia ścieków w Białej Podlaskiej przystosowana jest do odbioru ścieków z terenu gminy kanalizacją grawitacyjną oraz dowożonych taborem asenizacyjnym. Do urządzeń służących oczyszczaniu ścieków na terenie gminy należą: mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków po modernizacji typu MOS w Woroncu, rów biologiczny w Roskoszy, Grabanowie, osadnik gnilny w RSP Cicibór i w Woskrzenicach.

Mapa 6. Stopień wyposażenia gminy w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną

Większość mieszkańców gminy korzysta z szamb bezodpływowych. Do chwili obecnej wybudowano 143 przydomowe oczyszczalnie ścieków. W najbliższej przyszłości należy podjąć budowę kanalizacji sanitarnej w miejscowości Czosnówka.

GOSPODARKA ODPADAMI KOMUNALNYMI

Na stan środowiska znacząco wpływa gospodarka odpadami. Ocenia się, że rocznie na terenie gminy powstaje około 2 570 Mg odpadów komunalnych. Około 1–2% powstających odpadów – to odpady niebezpieczne. W 2006 roku z terenu gminy zebrano 426,8 Mg odpadów i jest to wartość o 14% większa niż w roku 2005.

Na terenie gminy w miejscowości Kaliłów znajdowało się składowisko odpadów obsługujące miasto i gminę (w 2006 roku zakończono eksploatację). Od 2001 roku oddano do użytku składowisko zlokalizowane w granicach miasta. Gospodarka odpadami polega na nieselektywnym gromadzeniu odpadów w specjalnych pojemnikach i kontenerach i okresowym usuwaniu odpadów. Na terenie gminy znajduje się mogilnik w miejscowości Kaliłów, gdzie gromadzone były przeterminowane i wycofane z obrotu środki ochrony roślin.

W ciągu najbliższych lat należy doprowadzić do wdrożenia sprawnego systemu zbiórki, segregacji i unieszkodliwiania odpadów z gminy Biała Podlaska. Oprócz zrealizowania niezbędnych inwestycji, ważnym elementem efektywnej gospodarki odpadami powinny być działania uświadamiające mieszkańców gminy w zakresie właściwego postępowania z powstającymi w ich gospodarstwach odpadami.

INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA I GAZOWA

Punkty zasilające gminę w energię elektryczną znajdują się na terenie miasta (stacja „Wola” i „Sitnicka” o mocy 16 i 25 MVA oraz 10 i 25 MVA). Sieć energetyczna gminy podlega Rejonowi Energetycznemu w Białej Podlaskiej i posiada wiele połączeń z podsystemami. Stan techniczny linii wysokiego napięcia jest zadawalający, wymogów technicznych nie spełnia jednak część linii niskiego napięcia. W przyszłości przewidziana jest budowa linii elektrycznej wysokiego napięcia WN 400 kV.

Na dzień dzisiejszy nie notuje się większych problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Praktycznie każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej. W dłuższej perspektywie należy jednak liczyć się z inwestycjami w zakresie infrastruktury niskonapięciowej, której stan techniczny z roku na rok się pogarsza.

Przez gminę przebiega gazociąg wysokiego napięcia w Hołowczycach do stacji redukcyjnej w Sławacinku. Gazociąg ten jest w złym stanie technicznym i wymaga w najbliższych latach renowacji. Długość czynnej sieci gazowej w gminie wynosi około 15 km. Z sieci tej korzysta około 530 osób. W najbliższej przyszłości gmina nie planuje nowych inwestycji w tym zakresie.

INFRASTRUKTURA TELEKOMUNIKACYJNA

Dostępność mieszkańców gminy do infrastruktury telekomunikacyjnej systematycznie poprawia się. Dzieje się tak za sprawą rozwoju telefonii stacjonarnej (TP S.A.), jak i coraz powszechniejszego dostępu mieszkańców do usług telefonii komórkowej. Przez południowo-zachodnią część gminy przebiega kabel światłowodowy z Radzyna Podlaskiego, Międzyrzecza Podlaskiego do Białej Podlaskiej gwarantujący bardzo wysoka jakość połączeń telefonicznych. Praktycznie cały obszar gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej (GSM/GPRS).

Dostęp do internetu oferowany jest głównie przez TP S.A. oraz operatorów działających z wykorzystaniem infrastruktury TP (Netia, Orange, Tele 2, Dialog, GTS Energis). Urząd gminy, szkoły, biblioteka oraz ośrodek zdrowia mają dostęp do szerokopasmowego internetu oferowanego przez TP S.A i Orange. Trudno dokładnie oszacować liczbę osób korzystających z internetu, ale biorąc pod uwagę dosyć wysokie opłaty abonamentowe, należy sądzić, że jest to ciągle niewielki odsetek mieszkańców.

Dalszy rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenie gminy będzie uzależniony od ograniczenia bariery ekonomicznej w dostępie do internetu oraz od efektywnego informatyzowania administracji w gminie, połączonej z procesem uświadamiania i uczenia się mieszkańców jak korzystać z usług i technologii informacyjnych.

2.2.6. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Infrastruktura społeczna jest to zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności. Do infrastruktury społecznej zaliczamy infrastrukturę z zakresu oświaty i wychowania, kultury, ochrony zdrowia i opieki społecznej, wypoczynku i kultury fizycznej oraz bezpieczeństwa. Od stanu infrastruktury społecznej zależy jakość życia mieszkańców i ich szanse rozwoju.

INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA

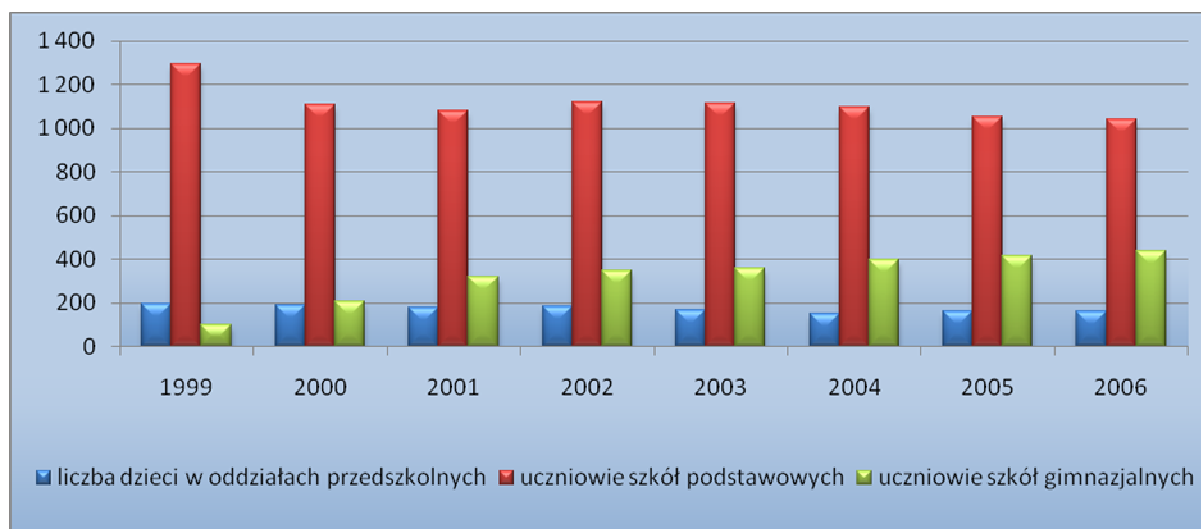
Gmina dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą siecią placówek oświatowo-wychowawczych. Ogółem funkcjonuje 12 szkół podstawowych sześcioklasowych i 2 gimnazja. W gminie nie funkcjonuje ani jedna samodzielna placówka wychowania przedszkolnego, natomiast przy szkołach podstawowych działa 11 oddziałów przedszkolnych, do których łącznie uczęszcza 160 dzieci. Edukacją przedszkolną objętych jest prawie 26% populacji dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Wskaźnik ten jest niższy niż średnia dla województwa (36%).

Infrastruktura edukacyjna jest dosyć dobrze dostosowana do liczby uczniów. Łącznie do szkół podstawowych uczęszcza 1 042 dzieci, zaś do szkół gimnazjalnych – 439 uczniów. Średnio na jeden oddział w szkole podstawowej przypada

16 uczniów (przy 18 średnio w województwie), natomiast w gimnazjum na jeden oddział przypada 24 uczniów (taki sam wskaźnik dla województwa).

Liczba uczniów w szkołach systematycznie spada i ta tendencja będzie się utrzymywać w ciągu najbliższych lat. Kształtowanie się liczby uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach na przestrzeni ostatnich lat przedstawiono na wykresie 17.

Wykres 17. Liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych i uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Wyposażenie szkół w komputery jest bardzo dobre (100% zarówno w szkołach podstawowych jak i w gimnazjach, przy średniej dla województwa wynoszącej odpowiednio 76% i 77%). Średnio w szkołach podstawowych przypada 9 uczniów na jeden komputer (przy 18 w kraju i 14 w województwie), natomiast w gimnazjach na jeden komputer przypada aż 20 uczniów, podczas gdy średnia dla kraju wynosi 18 uczniów, a dla województwa 17. Są to jednak wskaźniki znacznie odbiegające od tego co jest notowane w innych regionach Unii Europejskiej.

INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Na terenie gminy znajdują się 2 hale sportowe pełnowymiarowe w Zespole Szkół w Ciciborze Dużym i Sworach. Prawie wszystkie szkoły podstawowe wyposażone są w boiska sportowe. Osiem szkół podstawowych posiada zastępcze sale gimnastyczne.

W najbliższych latach należy zatem zadbać o pełne wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjalnych w infrastrukturę sportową oraz podjąć działania na rzecz większego wykorzystania istniejącej bazy sportowej przez mieszkańców

gminy. Powinno to się odbywać między innymi poprzez dalszy rozwój aktywnie działających w gminie klubów sportowych.

INFRASTRUKTURA KULTURY

W skład gminnej infrastruktury kultury wchodzi Gminny Ośrodek Kultury, w strukturze którego funkcjonuje osiem Klubów Kultury, pięć Pracowni Ginących Zawodów i Gminna Biblioteka Publiczna z sześcioma filiami i jednym punktem bibliotecznym. Ważną funkcję kulturową w życiu mieszkańców pełnią kluby i biblioteki, przy których tworzone są punkty internetowe ogólnie dostępne. W klubach działa 13 zespołów twórczych, obrzędowych, śpiewaczych, tanecznych i wokalnych. Kluby i biblioteki są miejscem koncentracji życia społeczności lokalnej, są one doskonałym narzędziem do mobilizowania i aktywowania mieszkańców gminy. Należy więc zadbać o właściwe funkcjonowanie tych obiektów doposażenie ich w niezbędny sprzęt i środki, a tam gdzie jest to możliwe adoptować na ten cel niedziałające świetlice wiejskie. Najważniejszym zadaniem Gminnego Ośrodka Kultury jest koordynacja działań sieci Pracowni Ginących Zawodów i tworzenie nowych. Pracownie umożliwiły stworzenie ścieżek edukacyjnych i dały szansę zarobkowania twórcom. Działania w pracowniach stały się ciekawą ofertą dla turystów zorganizowanych i indywidualnych, to także zapoczątkowało rozwój drobnego rzemiosła pamiątkarskiego. Na terenie gminy zarejestrowanych jest 26 twórców.

Ważną rolę w szerzeniu działalności kulturalno-oświatowej w gminie pełni Gminna Biblioteka Publiczna w Sitniku oraz jej 6 filii i jeden punkt biblioteczny. Placówki te dysponują już znacznym księgozbiorem ocenianym na prawie 37 tys. woluminów. Niestety mieszkańcy dosyć niechętnie korzystają z możliwości wypożyczania książek. Ogólnie w placówkach bibliotecznych zarejestrowanych jest około 900 czytelników, czyli 7% społeczeństwa, przy średniej dla województwa wynoszącej 20%. Jeden czytelnik w ciągu roku wypożycza średnio 13 książek, podczas gdy w województwie średnia wypożyczeń wynosi 19 książek. W 2007 roku zarejestrowano wyraźny wzrost czytelnictwa.

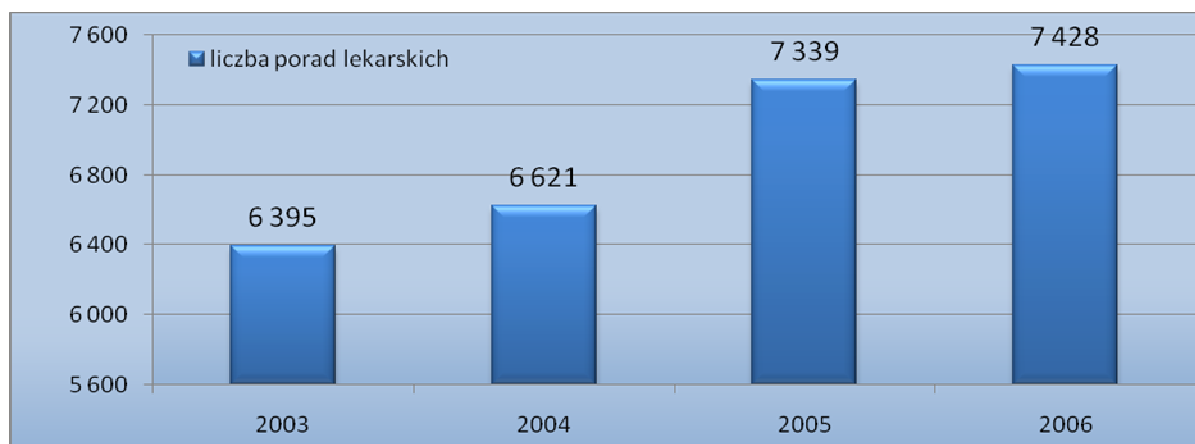
Ważną funkcję kulturalną w życiu mieszkańców gminy pełnią również świetlice wiejskie oraz remizy strażackie funkcjonujące przy jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP). Na terenie gminy działa 13 jednostek OSP w tym 6 typu M (motopompa) i 7 typu S (samochód). Do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego należą 4 jednostki w miejscowościach: Sitnik, Sławacinek Stary, Swory i Hrud.

W świetlicach najczęściej koncentruje się życie lokalnej społeczności, stanowią one również doskonałe narzędzie do mobilizowania (szczególnie młodych ludzi) do aktywności społecznej. Dlatego należy zadbać o właściwe funkcjonowanie świetlic wiejskich i ich doposażenie w niezbędny sprzęt i środki.

INFRASTRUKTURA OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ

Dostęp mieszkańców gminy do usług medycznych jest dosyć dobry. Większość mieszkańców korzysta z usług medycznych w Białej Podlaskiej. Na terenie gminy działa tylko jedna niepubliczna przychodnia lekarska, w której w 2006 udzielono 7 428 porad.

Wykres 18. Liczba przyjęć w poradniach lekarskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Na terenie gminy nie działa ani jedna apteka. Najbliższe placówki tego typu znajdują się w pobliskiej Białej Podlaskiej. Mieszkańcy gminy Biała Podlaska mogą korzystać z trzech prywatnych gabinetów dentystycznych. Natomiast na terenie gminy znajduje się Dom Pomocy Społecznej w Kozuli, w którym znajduje się miejsce dla 228 pensjonariuszy.

W gminie działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego korzysta około 10% ludności gminy. Do głównych form opieki społecznej należą świadczenia pieniężne (w tym zasiłki rodzinne), świadczenia rzeczowe oraz poradnictwo specjalistyczne. Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej są: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (69%), bezrobocie (54%), ubóstwo (40%), alkoholizm (13%), niepełnosprawność (8,6%) oraz długotrwała lub ciężka choroba (6,5%).

2.2.7. JAKOŚĆ RZĄDZENIA W GMINIE

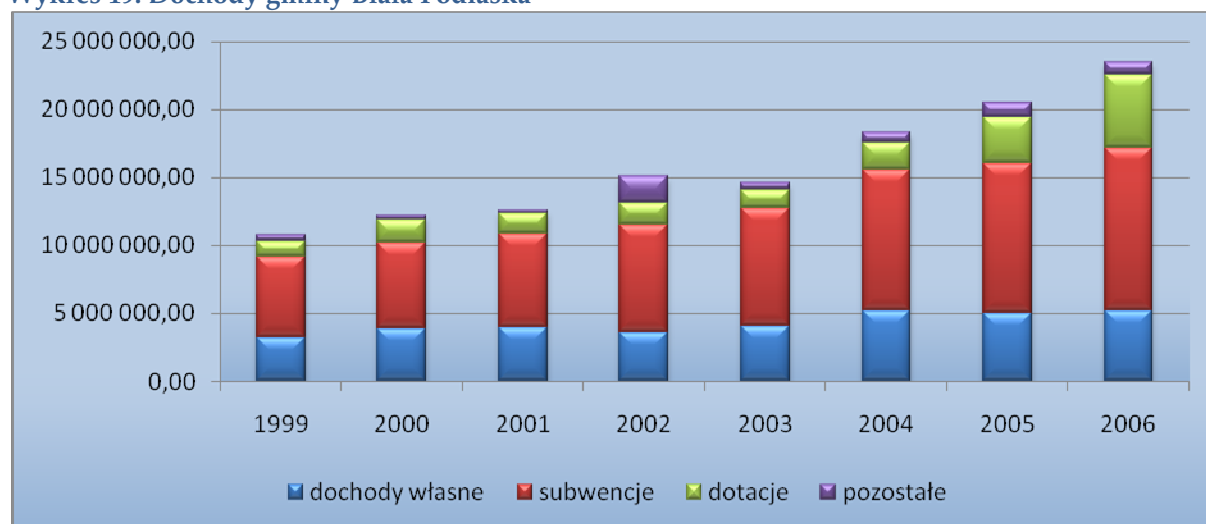
Zdolność gminy do skutecznego rządzenia i przewyższania problemów rozwojowych stanowi obecnie jedno z głównych wyzwań samorządów lokalnych w Polsce. W niniejszej analizie skoncentrowano się na krótkim omówieniu trzech najważniejszych czynników decydujących o jakości rządzenia w gminie, tj.: zdolności inwestycyjnej gminy, zaangażowania kapitału społecznego w proces

rządzenia gminą oraz stosowanych praktyk planowania strategicznego i promowania gminy na forum krajowym i międzynarodowym.

ANALIZA ZDOLNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY

Zdolność gminy do inwestowania uzależniona jest głównie od wielkości dochodów oraz struktury wydatków w budżecie gminy. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować stały wzrost dochodów gminy Biała Podlaska. Wielkość tych dochodów w roku 2006 wyniosła nieco ponad 23,5 mln zł i wzrosła w porównaniu z rokiem 2000 o prawie 100%. Głównymi składnikami dochodów budżetu gminy są wpływy z subwencji (50,8%) i dotacje celowe z budżetu państwa (22,9%). Dochody własne stanowią ponad 22% i ich udział w dochodach ogółem wzrasta.

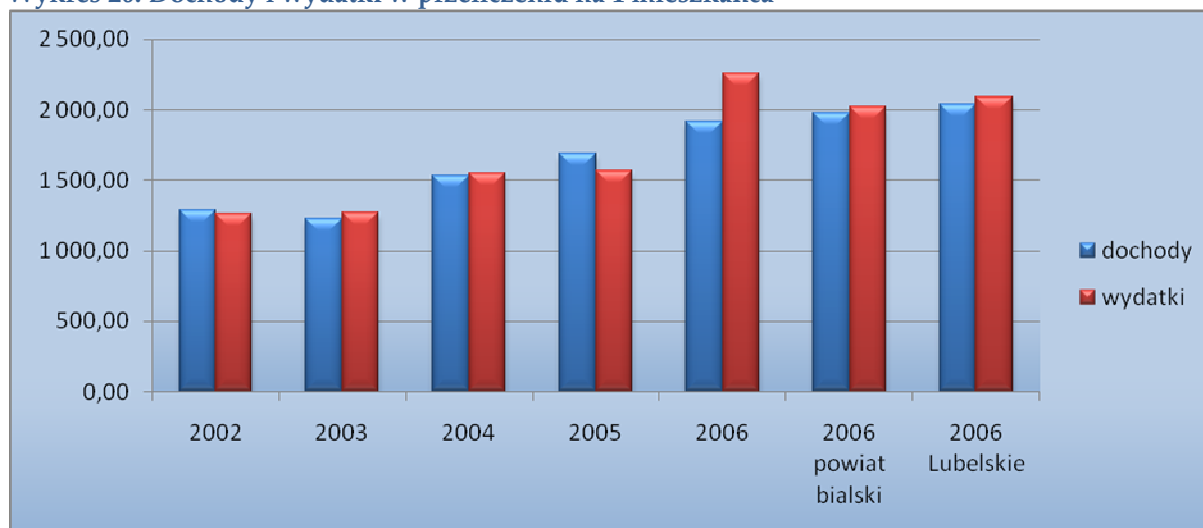
Wykres 19. Dochody gminy Biała Podlaska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Pomimo obserwowanego stałego wzrostu dochodów w budżecie gminy, ich wielkość w przeliczeniu na jednego mieszkańca pozostaje nadal niska i kształtuje się na poziomie około 1 900 zł (przy średniej dla województwa wynoszącej około 2 100 zł).

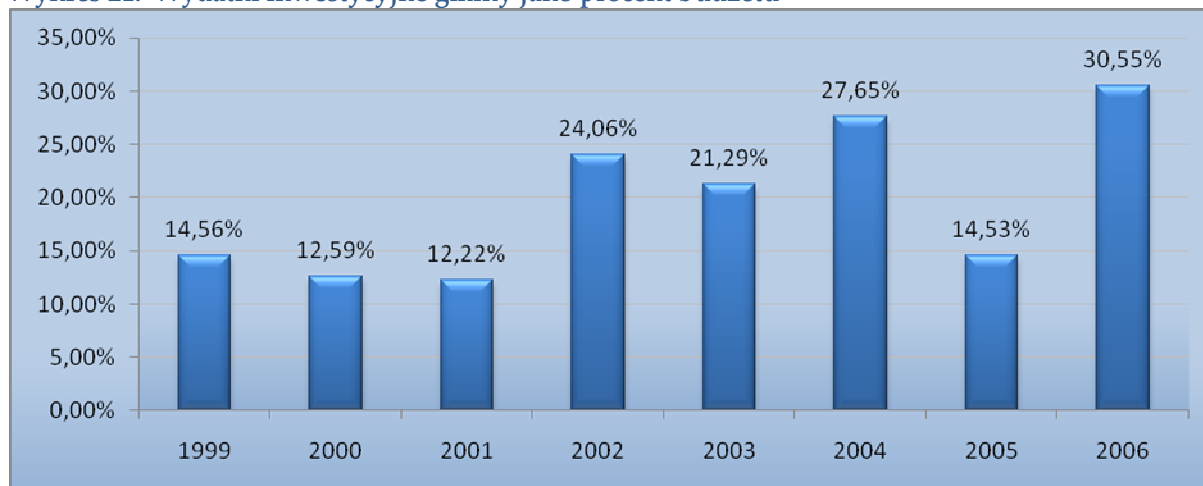
Wykres 20. Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Stosunkowo korzystnie kształtuje się struktura wydatków w budżecie gminy. Szacuje się że ponad 43% wydatków budżetu gminy stanowią wydatki bieżące jednostek budżetowych (z czego ponad 56% przeznacza się na wynagrodzenia pracownicze, a niecałe 28% na zakup materiałów i usług). W 2006 roku wydatki inwestycyjne kształtowały się na poziomie powyżej 30% budżetu gminy. Ich udział w wydatkach ogółem gminy jest znacznie wyższy niż średnia dla województwa (14%).

Wykres 21. Wydatki inwestycyjne gminy jako procent budżetu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Stosunkowo wysoka zdolność inwestycyjna gminy przekłada się na efektywność pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych. W latach 2000-2006 na działania inwestycyjne udało się gminie pozyskać środki na poziomie 6,7 mln zł. Głównymi źródłami dofinansowania były takie programy jak: Sektorowy Program Operacyjny (3,5 mln zł), Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (2,9 mln zł), SAPARD (2,3 mln zł).

JAKOŚĆ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO GMINIE

Jakość kapitału społecznego i jego zaangażowanie w proces zarządzania wspólnotą gminną jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego rządzenia na poziomie lokalnym. Zwykle kapitał społeczny oceniany jest w takich kategoriach jak: aktywność obywatelska (mierzona między innymi udziałem w wyborach i organizacjach społecznych), zaradność mieszkańców (połączona z chęcią współpracy i pomagania innym np. w ramach pomocy dobrosąsiedzkiej), poziom wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa mieszkańców (również socjalnego), religijność oraz niski poziom występowania patologii społecznych.

Trudno jest jednoznacznie ocenić jakość kapitału społecznego w gminie. Wydaje się, że gmina posiada znaczne zasoby kapitału społecznego, które wymagają jednak dalszego uaktywnienia i rozwoju. Za takim stwierdzeniem przemawiają następujące argumenty:

- Wysoki poziom wykształcenia radnych (27% radnych legitymuje się wykształceniem wyższym, a tylko 3% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe),
- Stosunkowo wysoki stopień zaangażowania mieszkańców gminy w życie społeczno-kulturalne (np. wzrastający stopień korzystania z księgozbiorów bibliotecznych, duża ilość działających zespołów ludowych, itd.)
- Spora aktywność obywateli w wyborach (niecałe 50% frekwencja w ostatnich wyborach samorządowych).
- Stosunkowo mała ilość aktywnie działających organizacji pozarządowych na terenie gminy (25 organizacji zarejestrowanych w KRS, co daje około 2 organizacji na 1 000 mieszkańców, przy wskaźniku 2,2 dla województwa),

PRAKTYKA PLANOWANIA STRATEGICZNEGO I PROMOWANIA GMINY

O jakości rządzenia w gminie decyduje w dużym stopniu praktyka planowania strategicznego i jakość przygotowywanych dokumentów. Gmina Biała Podlaska posiada większość wymaganych prawem dokumentów strategicznych. Ogólna polityka rozwoju gminy prowadzona jest w oparciu o *Strategię rozwoju społeczno-gospodarczego* opracowaną w 2000 roku i uszczegółowioną w 2007 roku w postaci *Planu rozwoju lokalnego na lata 2007-2013*. Polityka w zakresie planowania przestrzennego prowadzona jest na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* oraz *Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego*, zaś sprawy związane z ochroną środowiska zostały szczegółowo uregulowane w dwóch dokumentach strategicznych, tj.: *Program ochrony środowiska i gminny plan gospodarki odpadami dla gminy Biała Podlaska na lata 2004-2010*.

Kwestie rozwoju infrastruktury społecznej zostały częściowo uregulowane w *Gminnym systemie profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną*. Brakuje natomiast strategicznego dokumentu w zakresie polityki społecznej (np. programu

rozwiązywania problemów społecznych) oraz dokumentu regulującego kwestie współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi.

Działalność promocyjna gminy jest prowadzona na dość szeroką skalę. Gmina w celach promocyjnych wydała folder *Gmina Biała Podlaska - Tradycja a współczesność* oraz film z cyklu *Promocja gminny Biała Podlaska - Na kresową nutę i Ocalić od zapomnienia*. Co prawda funkcjonuje strona internetowa gminy, lecz gmina nie posiada obcojęzycznych materiałów promocyjnych, uczestniczy w targach międzynarodowych (promocja wyrobów Pracowni Kulinariów Regionalnych na spotkaniach międzynarodowych regionów Oberhavel, promocja wyrobów zdobnictwa ludowego i wyrobów pracowni tkackiej na międzynarodowych targach w Niort). Gmina utrzymuje stałą współpracę z Europejskim Centrum Kształcenia (w warsztatach w Pracowni Ginących Zawodów wzięli udział goście z Francji, Belgii, Holandii, Wielkiej Brytanii i Hiszpanii). W przyszłych działaniach należy zatem dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie promocji i współpracy międzynarodowej.

2.3. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest podsumowaniem mocnych i słabych stron gminy wynikających z uwarunkowań wewnętrznych oraz szans i zagrożeń zdeteminowanych w dużej mierze przez czynniki zewnętrzne.

Mocne strony

- Korzystna lokalizacja, blisko przejścia granicznego z Białorusią (Terespol),
- Położenie wokół rozwijającej się Białej Podlaskiej i wykorzystanie pozytywnego oddziaływania miasta (dostępność do wysokiej jakości usług zdrowotnych, kulturalnych, edukacyjnych),
- Wzrost liczby ludności na skutek zjawiska suburbanizacji,
- Dość duża lesistość,
- Bogate dziedzictwo kulturowe (liczne zabytki i miejsca historyczne),
- Dobra baza do rozwoju przetwórstwa żywności (w tym żywności ekologicznej),
- Dobrze rozwinięta sieć kolejowa i drogowa,
- Dostępność terenów pod działalność gospodarczą (w tym rekreację i turystykę) oraz budownictwo mieszkaniowe
- Dość dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna i sportowa,
- Prowadzenie działań w zakresie promocji gminy

Słabe strony

- Niska jakość kapitału ludzkiego (apatia i niechęć do rozwiązywania własnych problemów, zbyt duża zależność od pomocy społecznej),
- Niski poziom rozwoju infrastruktury turystycznej,
- Słabo rozwinięty sektor działalności pozarolniczej,
- Niski standard nawierzchni dróg,
- Słabo rozwinięta infrastruktura wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa,
- Niska zdolność inwestycyjna gminy,
- Brak wystarczającego zaplecza do skupu i przetwarzania produktów rolnych,
- Rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz ich niska dochodowość,

Szanse

- Wykorzystanie położenia przygranicznego gminy,
- Korzystanie z pozytywnych impulsów rozwojowych generowanych przez miasto Biała Podlaska
- Wykorzystanie szans rozwoju gminy i jej społeczności wynikających z dostępnych programów Unii Europejskiej,
- Włączenie się gminy w ogólnoeuropejski nurt rozwoju turystyki (budowa niezbędnej infrastruktury, rozwój miejscowych produktów turystycznych, promocja w układzie sieciowym, itd.),
- Modernizacja i postępująca specjalizacja rolnictwa, w tym rozwój rolnictwa niszowego (np. rolnictwa ekologicznego, rolnictwa produkującego na potrzeby sektora produkującego energię odnawialną),
- Rozwój społeczeństwa informacyjnego (dostęp mieszkańców do informacji, wiedzy i zatrudnienia).

Zagrożenia

- Niewiara i niechęć mieszkańców do poprawy swojej sytuacji życiowej (połączona ze zwiększającą się zależnością mieszkańców od pomocy socjalnej),
- Postępująca marginalizacja gminy oraz brak realnych możliwości przyspieszenia własnego rozwoju ze źródeł zewnętrznych,
- Obniżanie się konkurencyjności gminy spowodowane między innymi niskim standardem infrastruktury, niskim poziomem rozwoju przedsiębiorczości i turystyki.

3. WIZJA STRATEGICZNEGO ROZWOJU GMINY

Przy określaniu wizji rozwoju gminy wziętą pod uwagę następujące czynniki:

- uwarunkowania zewnętrzne, czyli otoczenie zewnętrzne rozwoju gminy zdefiniowane w analizie SWOT jako potencjalne szanse i zagrożenia,
- uwarunkowania wewnętrzne, określone w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy,
- obowiązujące dokumenty strategiczne, zarówno te na poziomie gminy, jak i wyższym – na poziomie województwa i kraju,
- kompetencje samorządu gminnego, które stanowią punkt wyjścia do określenia działań i kluczowych projektów dla rozwoju gminy,
- instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gminy w ramach obecnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej,
- konsultacje społeczne, przeprowadzone w formie warsztatów i badań ankietowych (wyniki zostały omówione w Załączniku 1).

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że gmina Biała Podlaska boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Ogólnie można stwierdzić, że problemy te są typowe dla wielu gmin w Polsce i dotyczą głównie niedorozwoju podstawowej infrastruktury technicznej oraz niskiej jakości kapitału ludzkiego. Czynniki te mają decydujący wpływ na słabo funkcjonującą gospodarkę lokalną, zdominowaną w dużym stopniu przez rozdrobnione i niedochodowe rolnictwo oraz słabo rozwiniętą przedsiębiorczość pozarolniczą. Z kolei słabo funkcjonująca gospodarka nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom wystarczającej ilości miejsc pracy, przez co sytuacja materialna i jakość życia wielu gospodarstw domowych uzależniona jest w zbyt dużym stopniu od dochodów socjalnych.

Z drugiej strony gmina dysponuje znaczącymi atutami, które jeśli zostaną we właściwy sposób wykorzystane, mogą doprowadzić do uruchomienia pozytywnych mechanizmów rozwoju gminy. Atuty te to przede wszystkim czysta i różnorodna przyroda, dostępność terenów pod działalność gospodarczą i budownictwo mieszkaniowe oraz znaczne zasoby dobrze wykształconych ludzi do pracy.

PRZYJĘTA LOGIKA STRATEGICZNYCH DZIAŁAŃ

Kluczem do zmiany sytuacji w gminie jest skoncentrowanie działań i wysiłków na podnoszeniu efektywności lokalnej gospodarki. Gmina posiada wewnętrzne potencjały (mocne strony), które należy lepiej wykorzystać w najbliższych latach. Najważniejsze z nich to:

- dobra jakość gleb i związany z tym potencjał do rozwoju nowoczesnego rolnictwa;
- położenie na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych oraz w niedużej odległości od granicy, co sprzyja lokowaniu inwestycji;
- chęć do prowadzenia działalności gospodarczej przez mieszkańców;

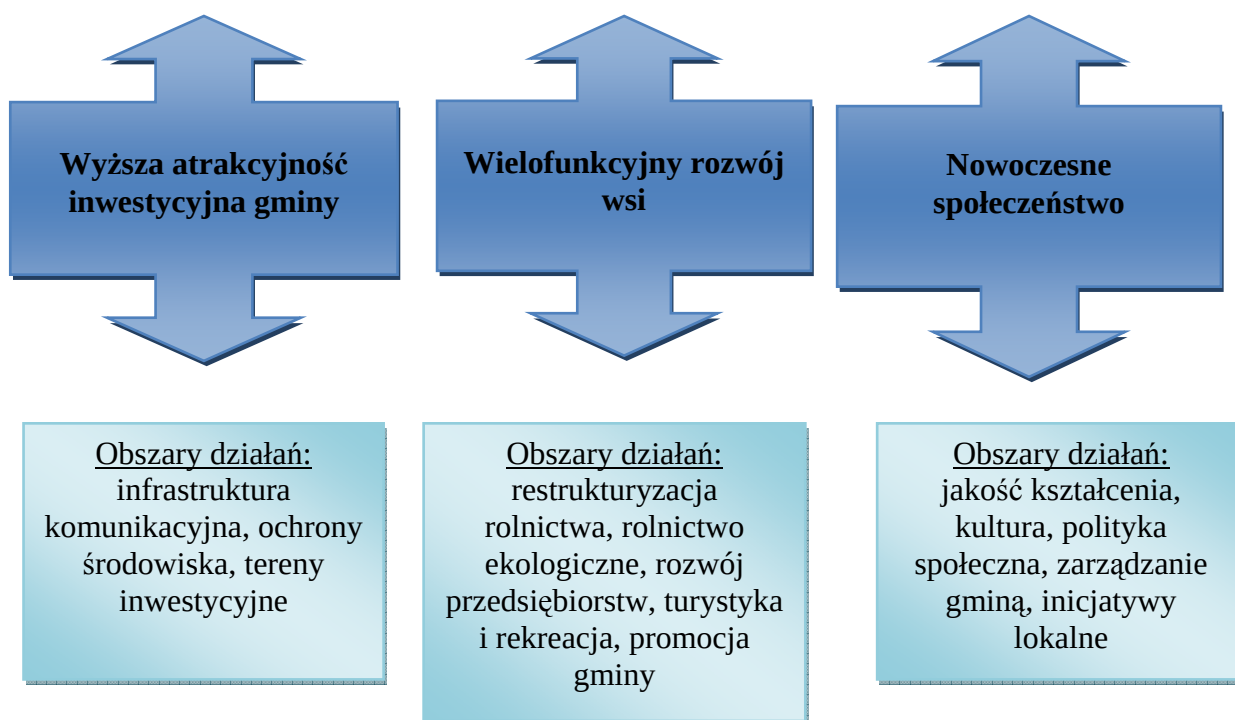
- atrakcyjność przyrodnicza i kulturowa gminy, która stanowi podstawę do rozwijania branż turystycznej i rekreacyjnej;
- położenie wokół rozwijającego się Białej Podlaskiej i wykorzystanie pozytywnego oddziaływania tego bieguna wzrostu (dostępność do wysokiej jakości usług zdrowotnych, kulturalnych, edukacyjnych).

Na obszarze gminy Biała Podlaska należy w najbliższym czasie podjąć wiele działań umożliwiających efektywne wykorzystanie wyżej wymienionych potencjałów rozwojowych. Wiąże się to z przewyższaniem słabych stron, których istnienie uniemożliwia przyspieszenie procesów rozwojowych.

Zatem proponowane obszary strategiczne i kierunki działań skupiać się powinny przede wszystkim na ograniczaniu barier hamujących wykorzystanie mocnych stron gminy, a także wykorzystaniu tzw. „renty zapóźnienia” w niektórych sferach gospodarki (np. małe gospodarstwa, będące zasadniczo słabą stroną gospodarki, mogą stać się motorem rozwoju dochodowego rolnictwa ekologicznego, niski stopień uprzemysłowienia wpłynął na zachowanie znaczących walorów środowiska naturalnego).

Należy oczekiwać, iż pozytywne zmiany, jakie zajdą w wyniku realizacji szeregu działań nakierowanych na rozwój gospodarki i zasobów ludzkich, przyczynią się w dłuższej perspektywie czasu do poprawy jakości życia mieszkańców, co jest misją czy też celem nadrzędnym niniejszej strategii.

Poprawa jakości życia mieszkańców gminy

POŻĄDANY STAN ROZWOJU GMINY

Strategia wskazuje główne obszary, których wsparcie jest konieczne dla wywołania pozytywnych procesów gospodarczych i społecznych. Obszary te wynikają z uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych gminy, a układ proponowanych do realizacji kierunków działań respektuje zasadę zrównoważonego rozwoju.

Zakłada się, że w wyniku realizacji założeń strategii gmina Biała Podlaska w 2015 roku będzie gminą:

- wykorzystującą potencjał rolniczy, z bardziej dochodowym rolnictwem;
- wielofunkcyjną, wspomagającą i uzupełniającą funkcje Białej Podlaskiej;
- z większą ilością miejsc pracy, atrakcyjną dla mieszkańców mogących realizować swoje aspiracje;
- przyciągającą turystów zainteresowanych różnymi formami aktywnego wypoczynku;
- gdzie otwarcy i dobrze wykształceni mieszkańcy współpracują ze sobą i współuczestniczą w rządzeniu;
- sprawnie zarządzaną i efektywnie wykorzystującą dostępne środki na rozwój.

3. MISJA ORAZ CELE STRATEGII

W strategii wyróżnia się następującą hierarchię celów:

- *misja strategii* stanowi cel nadrzędny, do którego dąży gmina planując działania rozwojowe;
- *cele strategiczne*, wskazujące najważniejsze obszary, w których konieczne jest wsparcie w celu przyspieszenia rozwoju gminy;
- *cele operacyjne*, które uszczegółwiają cele strategiczne i zawierają propozycje kierunków działań, koniecznych dla osiągnięcia poszczególnych celów operacyjnych.

Konsekwentne dążenie do osiągania celów operacyjnych i strategicznych będzie przybliżało gminę do wyznaczonej misji.

MISJA STRATEGII

Misja rozwoju gminy wskazuje na cel nadrzędny, do jakiego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii. Zwykle misja formułowana jest w sposób ogólny i adresowana jest do całej społeczności zamieszkującej daną gminę.

Misją rozwoju gminy Biała Podlaska jest polepszenie jakości życia mieszkańców przez wielokierunkowy rozwój gminy, bardziej efektywne wykorzystanie wewnętrznych potencjałów oraz pełnienie funkcji zaplecza gospodarczego dla dynamicznie rozwijającego się miasta Biała Podlaska.

CELE STRATEGICZNE

Wypełnianie misji będzie możliwe poprzez skupienie się na ograniczonej liczbie priorytetowych obszarów (celów strategicznych). Biorąc pod uwagę położenie gminy Biała Podlaska wokół dużego miasta, potencjały oraz problemy rozwojowe gminy, wybrano trzy cele strategiczne.

Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna gminy

Dla przyspieszenia rozwoju gospodarczego gminy konieczne jest przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych. W sytuacji nasilającej się konkurencji lokalizacja inwestycji uzależniona jest od oferowanych warunków, w tym: stosowanych ulg podatkowych, dostępności odpowiednich kadr, a także dostępu do podstawowej infrastruktury. Głównym atutem gminy jest położenie na skrzyżowaniu ważnych szlaków krajowych i międzynarodowych, zarówno drogowych jak i kolejowych. Ze względu na bliskość dużego miasta, gmina Biała Podlaska jest doskonałym obszarem dla lokalizowania tu działalności gospodarczej wymagającej znacznych terenów.

Z tego względu przed gminą Biała Podlaska stoją poważne wyzwania związane z przygotowaniem infrastrukturalnym. Powstająca infrastruktura powinna sprzyjać i zachęcać do lokowania inwestycji (obniżenie kosztów „wejścia” inwestora). Z drugiej strony powinna służyć ochronie środowiska naturalnego, stanowiącego podstawę do rozwijania dwóch ważnych dla gminy sektorów: turystyki i rolnictwa. Ponadto rozbudowa infrastruktury jest koniecznym warunkiem do rozwijania funkcji gminy jako zaplecza miasta Biała Podlaska (głównie funkcja mieszkaniowa w najbliższym otoczeniu miasta).

Cel strategiczny 2: Wielofunkcyjny rozwój wsi

Warunkiem zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców jest zwiększanie dochodów gospodarstw domowych. Dominujące na obszarze gminy rolnictwo, mimo korzystnych warunków glebowych, nie cechuje się wysokim poziomem dochodowości. Podstawowy wpływ na tę sytuację mają: struktura wielkościowa, niska mechanizacja oraz ekstensywne formy gospodarowania. Ta przestarzała struktura wpływa na niskie dochody mieszkańców, utrwalając obszary wykluczenia społecznego i ograniczając dostęp do edukacji. Zachodzące procesy restrukturyzacyjne na wsi będą w najbliższych latach powodowały likwidację gospodarstw, które obecnie produkują wyłącznie na własny użytek.

Aby złagodzić negatywne efekty tego procesu należy już teraz podjąć działania w celu rozwijania sektora pozarolniczego. Z jednej strony będzie on absorbował osoby, które nie zamierzają prowadzić działalności rolnej, z drugiej pozwoli na przełamanie monofunkcyjności wsi. Większa dostępność usług, w tym podstawowych usług dla ludności, będzie wpływała na zwiększenie atrakcyjności obszaru gminy do zamieszkania. Rozwinięcie różnych form działalności, w tym związanej z turystyką i rekreacją, zwiększy liczbę przyjeżdżających. Brak działań w zakresie wsparcia przedsiębiorczości może spowodować, że firmy będą zakładane w Białej Podlaskiej i to tam będą generowane miejsca pracy oraz wpływy budżetowe. Rozwój lokalnej gospodarki powinien bazować głównie na naturalnych walorach gminy oraz bliskości miasta Biała Podlaska.

Cel strategiczny 3: Nowoczesne społeczeństwo

Na postęp ekonomiczny coraz większy wpływ ma jakość zasobów ludzkich. Wykształcone, świadome społeczeństwo jest bardziej otwarte na zmiany, chętniej podejmuje ryzyko, współpracuje i jest bardziej skłonne do zachowań altruistycznych. Niestety, poziom wykształcenia mieszkańców gminy nie należy do najwyższych, dlatego też konieczne są wysiłki na rzecz uzupełniania kwalifikacji zawodowych mieszkańców oraz dbania o jakość kształcenia dzieci i młodzieży. Z drugiej strony należy podjąć działania na rzecz zatrzymania na obszarze gminy osób wykształconych i aktywnych. Podstawową zachętą są oczywiście miejsca pracy, ale obecnie coraz większego znaczenia nabiera otoczenie, w jakim się mieszka i stosunki panujące w danej społeczności. Dlatego niezwykle istotne jest budowanie w mieszkańcach przywiązania do regionu i gminy oraz kształtowanie lokalnej tożsamości.

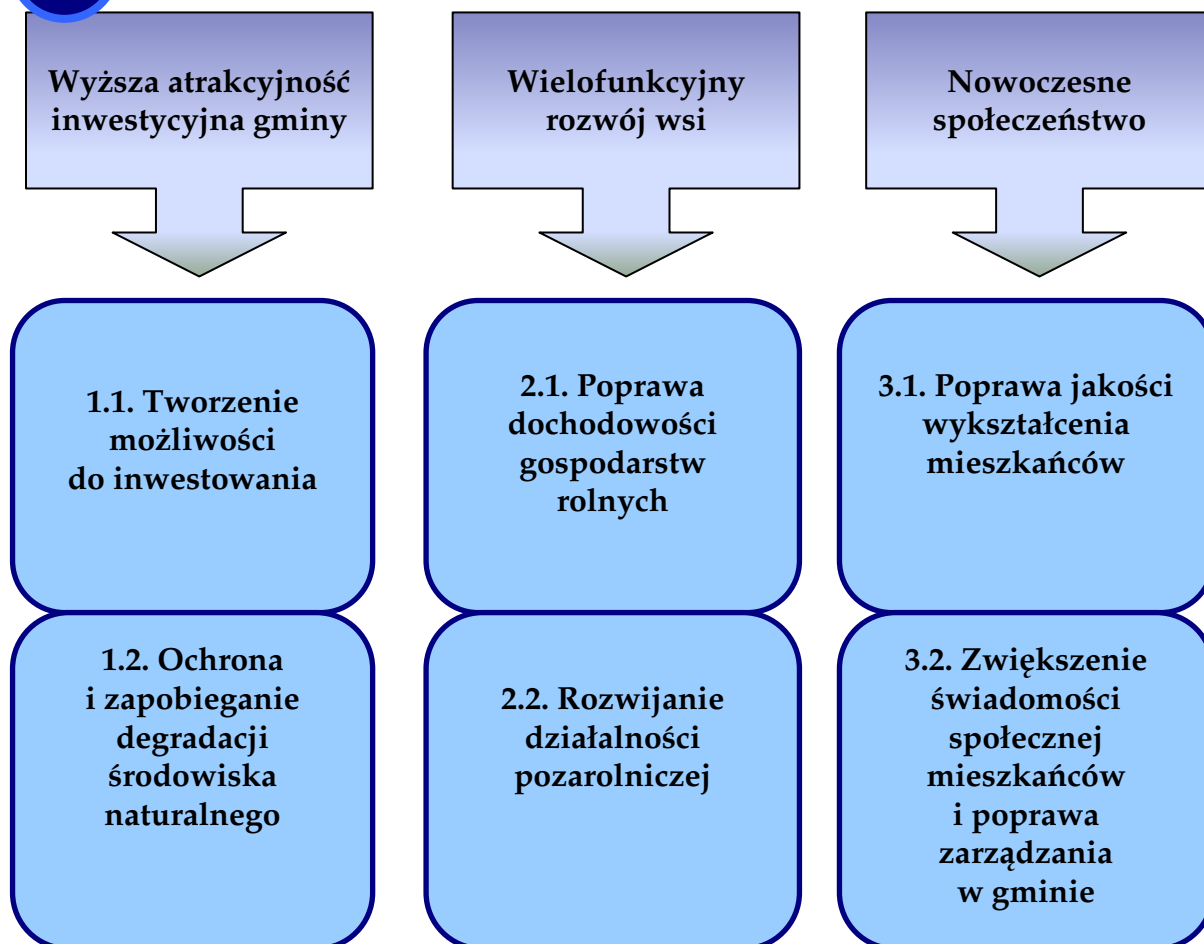
CELE OPERACYJNE ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ

W ramach każdego z obszarów (celów) strategicznych zaproponowano zestaw wynikających z nich celów operacyjnych. Wskazane kierunki działań stanowić będą podstawę do opracowania i realizacji konkretnych projektów. Odpowiedzialność za realizację części z tych zadań będzie spoczywała na Urzędzie Gminy (zadania własne samorządu, które zostaną ujęte w wieloletnim planie inwestycyjnym). Część kierunków zadań stanowi swoisty „kierunkowskaz” dla innych podmiotów funkcjonujących na obszarze gminy. W tym przypadku rolą Urzędu Gminy będzie udzielanie głównie wsparcia informacyjnego i merytorycznego.

Cele operacyjne nie mają układu hierarchicznego i będą realizowane równocześnie, w zależności od dostępnych źródeł finansowania oraz zaangażowania się poszczególnych instytucji i podmiotów we wdrażanie strategii. Realizacja działań w ramach poprawy sfery gospodarczej wymaga bowiem jednoczesnego przygotowania ludności w sferze edukacyjnej, kulturalnej i społecznej.

Przyjęty układ celów jest w pełni zgodny z priorytetami strategicznymi *Strategii rozwoju kraju na lata 2007-2015*, a także wpisuje się w strukturę celów *Strategii rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020*. Uwzględnia również obowiązujące dokumenty strategiczne na poziomie gminnym, tj.: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*, *Program ochrony środowiska dla gminy Biała Podlaska*, *Strategię rozwiązywania problemów społecznych w gminie Biała Podlaska*.

Misją rozwoju gminy Biała Podlaska jest polepszenie jakości życia mieszkańców przez wielokierunkowy rozwój gminy, bardziej efektywne wykorzystanie wewnętrznych potencjałów oraz pełnienie funkcji zaplecza gospodarczego dla dynamicznie rozwijającego się miasta Biała Podlaska.

Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna gminy

1.1. Tworzenie możliwości do inwestowania

Przyciągnięcie inwestycji zewnętrznych to jeden z ważnych elementów zwiększania potencjału kapitałowego gminy. Nowe inwestycje to nowe miejsca pracy, które pozwolą na podniesienie dochodów ludności. Obecnie wpływy do budżetu gminy z tytułu podatków od osób fizycznych oraz podatku od osób prawnych są zdecydowanie za niskie. Dla przyciągnięcia inwestorów konieczne jest udrożnienie systemu komunikacyjnego, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury energetycznej, telekomunikacyjnej oraz przygotowanych terenów inwestycyjnych.

Główne kierunki działań:

- wyznaczenie i przygotowanie terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą i budownictwo mieszkaniowe;
- zapewnienie kompleksowej obsługi inwestora (promocja terenów inwestycyjnych, udzielanie informacji i pomocy zainteresowanym inwestorom);
- modernizacja wybranych połączeń komunikacyjnych zapewniających sprawne połączenia z Białą Podlaską oraz zwiększających dostępność terenów atrakcyjnych turystycznie (obszary południowe gminy), budowa dróg osiedlowych na obszarach intensywnej zabudowy;
- informatyzacja gminy (e-administracja, infrastruktura dostępna dla mieszkańców);

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (wszystkie rodzaje działań),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (informatyzacja obszarów wiejskich),
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (infrastruktura drogowa, tereny inwestycyjne, informatyzacja gminy),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska – Białoruś - Ukraina” (współpraca transgraniczna we wszystkich rodzajach działań)
- Inne

Kryteria wyboru projektów inwestycyjnych

Przy wyborze zadań inwestycyjnych do sfinansowania ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (infrastruktura drogowa, tereny inwestycyjne),
- kryteria równości szans (informatyzacja),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie składany do sfinansowania,
- inne.

1.2. Ochrona i zapobieganie degradacji środowiska naturalnego

Słabo rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska wpływa na obniżenie atrakcyjności danego obszaru zarówno pod względem gospodarczym jak i społecznym. Niska dostępność do ułatwień cywilizacyjnych ma negatywny wpływ na jakość życia mieszkańców.

Gminę Biała Podlaska cechują bardzo dobre warunki do prowadzenia działalności rolniczej i rozwijania turystyki. Jednak wzmagająca się presja urbanizacyjna, w szczególności w najbliższym sąsiedztwie Białej Podlaskiej, może powodować szybką degradację środowiska i uniemożliwić w przyszłości pełne wykorzystanie tych potencjałów.

Główne kierunki działań:

- inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną (w szczególności na obszarze intensywnej zabudowy podmiejskiej i obszarach okalających obszary chronione, przydomowe oczyszczalnie ścieków na obszarach o rozproszonej zabudowie);
- uporządkowanie gospodarki odpadami (selektywna zbiórka odpadów, szczególnie w obszarze intensywnej zabudowy, stworzenie efektywnego systemu zbiórki i wywozu odpadów, w tym odpadów z zawartością azbestu),
- zwiększanie zalesienia związane z utrzymaniem funkcji „zielonego pierścienia” Białej Podlaskiej;
- uzupełnianie sieci gazowej i zapobieganie „niskiej emisji” poprzez promowanie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (infrastruktura kanalizacyjna)
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (wszystkie rodzaje infrastruktury),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska – Białoruś - Ukraina”
- Ekofundusz (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami),
- Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych,
- inne.

Kryteria wyboru projektów inwestycyjnych

Przy wyborze zadań inwestycyjnych do sfinansowania ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne,
- kryteria ekologiczne,

- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie składany do sfinansowania,
- inne.

Cel strategiczny 2: Wielofunkcyjny rozwój wsi

2.1. Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych

Poprawa kondycji gospodarstw rolnych to podstawowy warunek poprawy dochodów ludności w rolniczej gminie. Konkurencyjność tego sektora zależeć będzie od tempa jego restrukturyzacji. Część małych gospodarstw będzie mogła dalej funkcjonować i prowadzić produkcję owoców i warzyw na potrzeby Białej Podlaskiej. Część gospodarstw, położonych głównie w otoczeniu obszarów chronionych, może przestawić się na uprawy ekologiczne. W przypadku reszty gospodarstw będą musiały zachodzić procesy konsolidacji i powiększania gospodarstw. Dodatkowo, aby gospodarstwa były konkurencyjne, musi nastąpić proces ich modernizacji, w tym wyposażenia w odpowiedni sprzęt i środki.

Główne kierunki działań:

- wspieranie procesu modernizacji sprzętu i budynków (w tym zwrócenie uwagi na kwestie ochrony środowiska), powiększania gospodarstw i scalania gruntów;
- podnoszenie wiedzy i kwalifikacji rolników (w tym rolników młodych) w zakresie prowadzenia gospodarstwa i jego modernizacji (w tym wprowadzania infrastruktury zapobiegającej zanieczyszczeniom wód i gleb);
- wspieranie procesu różnicowania działalności gospodarstw rolnych (szkolenia przekwalifikowujące, agroturystyka, produkcja surowca energetycznego, drobne przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, zalesianie gruntów rolnych, itd.);
- rozwój rolnictwa ekologicznego (zmiana metody upraw, certyfikacja produkcji, promocja, itd.);
- wspieranie instytucji otoczenia rolnictwa (zrzeszanie się rolników, grupy producenckie, infrastruktura skupu i przetwórstwa produktów rolnych, itd.).

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących środków publicznych:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (wszystkie rodzaje działań),
- Ekofundusz (produkcja energii ze źródeł odnawialnych)
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ekologiczne formy produkcji rolnej),
- inne.

Kryteria wyboru realizowanych projektów

Większość zaplanowanych działań w ramach tego celu będzie realizowana przez instytucje i podmioty niezależne od samorządu gminnego. Prawie wszystkie działania będą finansowane z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, w oparciu o ściśle określone kryteria. Dlatego też, głównym zadaniem władz gminnych będzie przede wszystkim promocja dostępnych działań i zachęcenie potencjalnych beneficjentów do skorzystania z dostępnych form pomocy na modernizację sektora rolnego.

2.2. Rozwijanie działalności pozarolniczej

Gminę charakteryzuje stosunkowo wysoka aktywność gospodarcza mieszkańców. Podstawę sektora przedsiębiorstw stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Jednakże ich dochody nie są zbyt wielkie, co znajduje swoje odzwierciedlenie w niskich przychodach budżetu gminy z tytułu podatków. Sytuacja powyższa świadczy z jednej strony o przedsiębiorczości mieszkańców, z drugiej o niskiej chłonności rynku spowodowanej niskimi dochodami. Rozwijanie sektora pozarolniczego jest konieczne, aby procesy restrukturyzacyjne w rolnictwie mogły zachodzić szybciej i nie wywoływały nadmiernie negatywnych skutków społecznych.

Główne kierunki działań:

- aktywne wspieranie funkcjonujących i zakładających działalność przedsiębiorców (szczególnie w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego, usług na rzecz rolnictwa, usług turystycznych, produktów do wytwarzania energii z surowców rolnych) w pozyskiwaniu środków na rozwój;
- odnowa miejscowości w celach turystycznych (np. obiektów zabytkowych i lokalnych pomników historii, itd.) i inwestycyjnych,
- wspieranie rozwoju infrastruktury i produktów turystycznych (w tym bazy noclegowo-gastronomicznej, szlaków turystycznych, zbiorników wodnych, ścieżek rowerowych, oznakowania, odnowa obiektów zabytkowych, itd.) w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
- rozwijanie turystyki weekendowej i rekreacyjnej (w tym wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych do celów edukacyjnych);
- promocja tradycyjnych produktów lokalnych (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze, itd.);
- aktywna promocja gminy na forum krajowym i międzynarodowym (w tym z wykorzystaniem możliwości jakie stwarzają technologie informacyjno-komunikacyjne)

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej na obszarach wiejskich oraz odnowy wsi),

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (dotacje inwestycyjne dla małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój infrastruktury turystycznej, współpraca międzynarodowa, promocja),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (szkolenia i wsparcie dla przedsiębiorstw oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz szkolenia rolników w zakresie przekwalifikowania się na inne zawody)
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (ścieżki rowerowe, promocja w układzie Polski Wschodniej),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska – Białoruś - Ukraina” (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i turystyki).

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw, infrastruktura turystyczna),
- kryteria równości szans (dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego będzie składany dany projekt do sfinansowania,
- inne.

Cel strategiczny 3: Nowoczesne społeczeństwo

3.1. Poprawa jakości wykształcenia mieszkańców

Poziom wykształcenia mieszkańców gminy nie należy do najwyższych. W planowaniu działań na rzecz podniesienia poziomu edukacji należy obok zagadnień infrastrukturalnych zwrócić szczególną uwagę na jakość kształcenia. Obok form szkolnych należy wspierać kształcenie pozaszkolne, a także dbać o uzupełnianie kwalifikacji i wiedzy w systemie kształcenia ustawicznego. Do rozwijania różnego typu działalności powinna być wykorzystywana przede wszystkim istniejąca infrastruktura oświaty. Obok infrastruktury *stricte* edukacyjnej należy dążyć do uzupełniania infrastruktury sportowej, zwiększając w ten sposób możliwości rozwoju ruchowego dzieci i młodzieży.

Główne kierunki działań / typy projektów

- dostosowanie infrastruktury edukacyjnej i sportowej gminy do zmieniających się standardów i potrzeb (modernizacja budynków, uzupełnienie bazy sportowej, itd.);
- podnoszenie jakości kształcenia w szkołach (doskonalenie kadr nauczycielskich, doposażenie szkół w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne, wymiana młodzieży i współpraca międzynarodowa szkół, organizowanie zajęć pozalekcyjnych, których celem jest pogłębienie zainteresowań uczniów, w tym nauka języków obcych, nauka korzystania

- z zasobów i możliwości jakie daje dostęp do infrastruktury teleinformatycznej, itd.);
- wspieranie edukacji przedszkolnej (rozwój alternatywnych form edukacji przedszkolnej z wykorzystaniem istniejącej bazy oświatowej i kulturalnej, promocja edukacji przedszkolnej wśród mieszkańców, itd.);
- wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży (zajęcia wyrównawcze, zasiłki dla rodzin najuboższych, systemy stypendialne dla młodzieży gimnazjalnej, itd.);
- promocja różnych form edukacji pozaszkolnej (kształcenie ustawiczne osób starszych, edukacja na odległość, itd.);
- kontynuacja działań edukacyjnych i promocyjnych w zakresie ochrony środowiska.
- inne

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (infrastruktura sportowa),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (infrastruktura edukacyjno-sportowa, współpraca międzynarodowa szkół),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (podnoszenie jakości kształcenia, doskonalenie kadry nauczycielskiej, systemy stypendialne dla uczniów, doposażenie szkół w sprzęt, itd.),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska – Białoruś - Ukraina” (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie edukacji, wymiany młodzieży, itd.),
- Programy wspólnotowe „Uczenie się przez całe życie” oraz „Młodzież w działaniu” (współpraca młodzieży szkolnej na całym obszarze Unii Europejskiej)
- Inne

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne i demograficzne (infrastruktura edukacyjna i sportowa)
- kryteria równości szans (systemy stypendialne),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie mógł być finansowany,
- inne.

3.2. Zwiększenie świadomości społecznej mieszkańców i poprawa zarządzania w gminie

O rozwoju gminy w coraz w większym stopniu decydują również takie czynniki jak kultura i kapitał społeczny. Kultura pozwala na kształtowanie postaw i zachowań

ludzkich oraz jest nieodłącznym elementem procesu kształcenia ludzi. Lokalne tradycje kulturowe i instytucje je promujące stanowią ponadto ważny zasób rozwoju sektora usług turystycznych. Z kolei kapitał społeczny to przede wszystkim więzi międzyludzkie, stopień zaufania między nimi, a także umiejętność i chęć współdziałania. Wysoki poziom kultury i kapitału społecznego wpływa na jakość rządzenia w gminie, wyzwala wśród ludzi kreatywność, a także przyczynia się do ograniczenia patologii i wykluczenia społecznego.

Główne kierunki działań / typy projektów

- rozwój instytucji kultury (modernizacja niezbędnej infrastruktury, w tym świetlic wiejskich, remiz, bibliotek, doposażenie w niezbędny sprzęt, wspieranie najważniejszych imprez kulturalnych, itd.);
- wykorzystanie materialnych i niematerialnych składników dziedzictwa kulturowego do kultywowania tradycji ludowych i przekształcania ich w produkty turystyczne;
- aktywne wspieranie partnerstw i inicjatyw oddolnych na rzecz rozwoju gminy lub wsi (formalnych i nieformalnych);
- prowadzenie efektywnej polityki społecznej (prowadzącej do integracji i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem);
- zwiększanie świadomości mieszkańców wokół najważniejszych problemów rozwoju gminy (ekologia, zdrowie i bezpieczeństwo, przedsiębiorczość, integracja europejska, itd.);
- wprowadzenie wysokich standardów zarządzania w gminie (dbałość o jakość kadry Urzędu Gminy i jednostek podległych, współpraca z mieszkańcami oraz samorządem miasta Biała Podlaska i samorządem powiatowym, aktywne pozyskiwanie środków zewnętrznych, nawiązywanie i aktywna kontynuacja współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej).

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (infrastruktura kulturalna),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (infrastruktura turystyczna i kulturalna, współpraca międzynarodowa gminy),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (integracja i pomoc społeczna, wspieranie partnerstw, podnoszenie świadomości mieszkańców, itd.),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa „Polska – Białoruś - Ukraina” (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie kultury i rozwoju inicjatyw lokalnych),
- Program Kultura 2007 (wymiana doświadczeń w zakresie szeroko pojętej kultury europejskiej),
- Europa dla Obywateli (promowanie idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego),
- Inne

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (infrastruktura kulturalna)
- kryteria równości szans (pomoc społeczna),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie mógł być finansowany.

4. SYSTEM WDRAŻANIA I FINANSOWANIA STRATEGII

Przyjęty system wdrażania bazuje przede wszystkim na wprowadzeniu szeregu działań i projektów przewidzianych do realizacji w ramach poszczególnych celów operacyjnych strategii. Część projektów została zidentyfikowana i ujęta w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2008-2010 (Załącznik 2). Są to najważniejsze projekty inwestycyjne gminy, dla których zaplanowano dofinansowanie z budżetu gminy. Za wdrożenie tych projektów będzie odpowiadał głównie samorząd gminy, bądź jednostki mu podległe (np. placówki edukacyjne). Proces przygotowania i realizacji tych projektów będzie na bieżąco monitorowany przez Urząd Gminy, zarówno od strony finansowej, jak i technicznej.

Zakłada się, że zdecydowana większość projektów pozostanie poza ramami Wieloletniego Planu Inwestycyjnego i będzie wdrażana przez uprawnione do tego instytucje i podmioty. Zatem głównym zadaniem władz gminnych w tym zakresie będzie zidentyfikowanie i zmobilizowanie wszystkich potencjalnych projektodawców i wsparcie ich od strony szkoleniowo-informacyjnej w realizacji określonych typów projektów.

Poniżej zidentyfikowano najważniejsze instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania strategii gminy Biała Podlaska.

GŁÓWNE INSTYTUCJE I PODMIOTY ZAANGAŻOWANE WE WDRAŻANIE STRATEGII

Główną **instytucją odpowiedzialną** za wdrożenie strategii jest Wójt wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z Wieloletniego Planu Inwestycyjnego.

Instytucjami wspomagającymi Urząd Gminy w procesie wdrażania strategii są:

- Rada Gminy, która razem z radami sołectkimi powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej,

- Placówki szkolno-wychowawcze (szczególna ważna rola nauczycieli jako liderów lokalnych),
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Gminny Ośrodek Kultury,
- Jednostki OSP i ich strażnice,
- Kościół,
- Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy,
- Inne.

Institucje partnerskie, zarządzające określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, w tym:

- Urząd Marszałkowski (jako instytucja zarządzająca RPO WL oraz częścią działań w ramach PROW),
- Starostwo Powiatowe w Białej Podlaskiej (dysponent części środków w ramach PROW i PO Kapitał Ludzki),
- Powiatowy Urząd Pracy w Białej Podlaskiej,
- Powiatowy Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Agencja Rozwoju Regionalnego,
- Inne.

Do ważnych pomiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć **docelowe grupy beneficjentów pomocy**, w tym przede wszystkim:

- przedsiębiorcy i ich związki,
- rolnicy i ich związki,
- koła gospodyń wiejskich,
- bezrobotni,
- osoby podnoszące swoje kwalifikacje.

ŚRODKI NIEZBĘDNE NA REALIZACJĘ STRATEGII

Niezmiennie trudno jest określić wielkość niezbędnych środków na realizację celów niniejszej strategii. Biorąc pod uwagę ogromne potrzeby gminy w zakresie wyposażenia w podstawową infrastrukturę techniczną i społeczną, zapotrzebowanie na realizację najważniejszych projektów inwestycyjnych w latach 2008-2015 szacowane jest na około **14,7 mln zł**. Ponad 10 mln zł potrzebnych jest na infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, zaś zapotrzebowanie na inwestycje w zakresie infrastruktury społecznej oszacowane zostały na poziomie około 2,3 mln zł.

Do tego dochodzi realizacja projektów nie związanych bezpośrednio z inwestycjami, ale ważnych z punktu widzenia rozwoju zasobów ludzkich czy też budowania kapitału społecznego w gminie. Określenie zapotrzebowania finansowego na tego rodzaju projekty nie jest jednak możliwe, choćby z tego względu, że obecnie nie do końca wiadomo, kto i w jakim zakresie mógłby realizować projekty o charakterze

nieinwestycyjnym na terenie gminy. Można natomiast wstępnie oszacować, jakiego rzędu środki będą dostępne dla gminy na realizację tego typu projektów. Ocenia się, że w latach 2007-2013 na obszary wiejskie Lubelszczyzny trafi około **1 100 mln zł** na projekty nieinwestycyjne. Oznacza to, że średnio na mieszkańca wsi przypadnie około **950 zł**. Zakładając, że skuteczność gminy w pozyskiwaniu środków nie będzie mniejsza niż innych gmin wiejskich w województwie, gmina Biała Podlaska w latach 2007-2015 może liczyć na środki rzędu **12 mln zł**. Fundusze te będą mogły być przeznaczone na projekty związane z działaniami rozwojowymi w zakresie poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Głównymi źródłami finansowania strategii będą:

- budżet gminy
- zewnętrzne środki publiczne (dostępne przede wszystkim w ramach programów finansowanych z Unii Europejskiej),
- środki z sektora prywatnego (np. w ramach projektów partnerstwa publiczno-prywatnego).

Możliwości finansowania strategii z budżetu gminy są dosyć ograniczone. Z przeprowadzonych analiz wynika, że gmina rocznie przeznaczają średnio około 30% budżetu na zadania inwestycyjne. Przy obecnym budżecie gminy kształtującym się na poziomie około 23,5 mln, są to więc środki rzędu **7,05 mln. złotych**. Zakładając, że dochody budżetu gminy w ciągu najbliższych lat będą rosły średnio o 10% i utrzyma się wielkość wydatków inwestycyjnych gminy na poziomie 10% rocznie, szacuje się, że gmina w latach 2007-2015 może dysponować łącznie środkami inwestycyjnymi na poziomie około **35,1 mln zł**.

Tabela 3. Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych gminy w latach 2007-15 (w mln zł)

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Razem 2007-2015
<i>Dochody ogółem</i>	23,5	25,9	28,4	31,3	34,4	37,8	41,6	45,8	50,4	55,4	351,0
<i>Wydatki inwestycyjne</i>	2,35	2,59	2,84	3,13	3,44	3,78	4,16	4,58	5,04	5,54	35,1

Dostępne środki inwestycyjne gminy powinny być wykorzystywane przede wszystkim na zapewnienie współfinansowania projektów realizowanych ze środków Unii Europejskiej.

Szacuje się, że w latach 2007-2015 na gminę wiejską w województwie lubelskim przypadnie średnio około **5 300 zł** na mieszkańca. Czyli teoretycznie gmina Biała Podlaska i jej mieszkańcy będą mieli dostęp do środków rozwojowych na poziomie około **67 mln zł** (czyli rocznie około 7,5 mln zł). Biorąc pod uwagę obecnie obowiązujący poziom dofinansowania projektów unijnych (15%) oraz kształtujący się poziom środków inwestycyjnych gminy, należy przypuszczać, że w okresie

obowiązywania strategii nie wystąpią większe problemy z zapewnieniem współfinansowania do projektów realizowanych ze środków unijnych.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze źródła finansowania rozwoju gminy z funduszy unijnych, ze wskazaniem ilości środków, jakie mogą być skierowane na obszary wiejskie.

Tabela 4. Najważniejsze źródła finansowania rozwoju samorządów gminnych

<i>Lp</i>	<i>Nazwa programu</i>	<i>Instytucja zarządzająca</i>	<i>Szacowana alokacja na województwo (w mln zł)*</i>	<i>Szacowana alokacja na obszary wiejskie (w mln zł)</i>
1.	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa / Urząd Marszałkowski	4 036	4 036 (100%)
2.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL)	Urząd Marszałkowski	4 393	1 934 (44%)
3.	Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego / Urząd Marszałkowski	1 946	194,6 (10%)
4.	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego / Urząd Marszałkowski	1 919	46 (2,4%)
5.	Program Partnerstwa i Sąsiedztwa 'Polska-Białoruś-Ukraina'	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	74	15 (20%)
RAZEM			12 368	6 226 (50%) 5 300 zł / per capita

* Alokacje przeliczono na złote po kursie 3,8 zł/euro

Oprócz funduszy unijnych, będą również istniały inne możliwości finansowania rozwoju gminy, w tym między innymi środki w ramach:

- Mechanizmów Finansowych (Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego),
- Ekofunduszu,
- Poakcesyjnego Programu Wspierania Obszarów Wiejskich,
- Szwajcarskiego Instrumentu Finansowego,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Banku Gospodarstwa Krajowego (Fundusz Poręczeń Unijnych, Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych, itd.),
- Inne.

5. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY REALIZACJI STRATEGII

System monitorowania jest ważnym elementem w procesie wdrażania strategii. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych.

Zakłada się, że instytucją odpowiedzialną za ogólną koordynację i monitorowanie procesu realizacji strategii będzie Urząd Gminy w Białej Podlaskiej. Zadanie to zostanie powierzone Zespołowi koordynacji ds. Strategii i Wieloletniego Planu Inwestycyjnego. Zadaniem komórki będzie w szczególności:

- zbieranie i przekazywanie partnerom społecznym i gospodarczym informacji o dostępnych źródłach finansowania zewnętrznego (kierowanie potencjalnych beneficjentów do odpowiednich instytucji),
- wyrażanie opinii co do zgodności proponowanych zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z zapisami strategii,
- wydawanie opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami strategii (w przypadku gdy taka opinia jest wymagana),
- inicjowanie i koordynowanie opracowania średniookresowych dokumentów programowych (np. program rozwoju bazy oświatowej, program rozwoju usług społeczeństwa informacyjnego),
- informowanie społeczności lokalnej o istnieniu strategii i obranych kierunkach rozwoju, a także o postępach i efektach jej wdrażania.

Ocena postępów we wdrażaniu strategii będzie dokonywana w cyklu rocznym i będzie oparta o zestaw bazowych wskaźników. Poniżej zaprezentowano wybrane rodzaje wskaźników, dostosowując ich charakter do rodzaju monitorowanego celu.

a) cele strategiczne:

Nazwa celu	Rodzaj wskaźnika
Wyższa atrakcyjność inwestycyjna gminy	▪ Liczba podmiotów zewnętrznych, które zainwestowały na terenie gminy ▪ Poziom dochodów własnych gminy
Wielofunkcyjny rozwój wsi	▪ Liczba pracujących ▪ Liczba podmiotów na 1000 mieszkańców ▪ Udział gospodarstw prowadzących działalność pozarolniczą w ilości gospodarstw ogółem
Nowoczesne społeczeństwo	▪ Odsetek ludzi korzystający z pomocy społecznej ▪ Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputery osobiste z dostępem do Internetu

b) cele operacyjne:

Nazwa celu	Rodzaj wskaźnika
Tworzenie możliwości do inwestowania	- Wartość kapitału zainwestowanego przez podmioty zewnętrzne - Odsetek dróg twardych w drogach gminnych ogółem - Powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych
Ochrona i zapobieganie degradacji środowiska naturalnego	- Stopień zwodociągowania i skanalizowania gminy - Odsetek osób korzystających z sieci gazowej - Ilość odpadów podlegających segregacji (lub procent ludności objętej selektywną zbiórką śmieci) - Procent wód o dobrej i zadowalającej jakości
Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych	- Średnia wielkość areалу gospodarstwa rolnego, - Odsetek gospodarstw produkujących na rynek - Odsetek gospodarstw działających w grupach producenckich - Liczba gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych
Rozwijanie działalności pozarolniczej	- Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców, - Liczba przedsiębiorstw działających w sektorze turystyki (sekcja H) - Wielkość dochodów gminy z tytułu udziału w podatku CIT
Poprawa jakości wykształcenia mieszkańców	- Odsetek osób z wyższym i średnim wykształceniem w gminie - Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym - Współczynniki scholaryzacji brutto dla szkół podstawowych i gimnazjów - Odsetek uczniów korzystających z zajęć dodatkowych/pozalekcyjnych
Zwiększenie świadomości społecznej mieszkańców i poprawa zarządzania w gminie	- Odsetek osób korzystających z księgozbiorów bibliotecznych - Liczba działających organizacji pozarządowych - Liczba projektów zrealizowanych w wyniku oddolnych inicjatyw - Wielkość środków zewnętrznych pozyskanych na realizację zadań własnych gminy

Dane dotyczące zaproponowanych powyżej wskaźników dostępne są w ramach oficjalnej statystyki i będą pozyskiwane z Banku Danych Regionalnych. Wskaźniki te w większości zostały wykorzystane w części diagnostycznej, przy opisie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

6. ZAŁĄCZNIK 1: PODSUMOWANIE REZULTATÓW PROCESU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Konsultacje społeczne były ważnym etapem prac nad strategią. Ich głównym celem było zapoznanie władz i społeczności lokalnej z procesem aktualizacji strategii oraz zebranie opinii i uwag od mieszkańców na temat przyszłego rozwoju gminy. W trakcie konsultacji zorganizowano spotkanie robocze, w którym wzięło udział około 70 osób. Głównymi uczestnikami spotkania byli przedstawiciele władz gminy (wójt, radni, pracownicy administracji) oraz wybrani reprezentanci społeczności lokalnej (sołtysi, przedsiębiorcy, nauczyciele, koła gospodyń wiejskich, itd.).

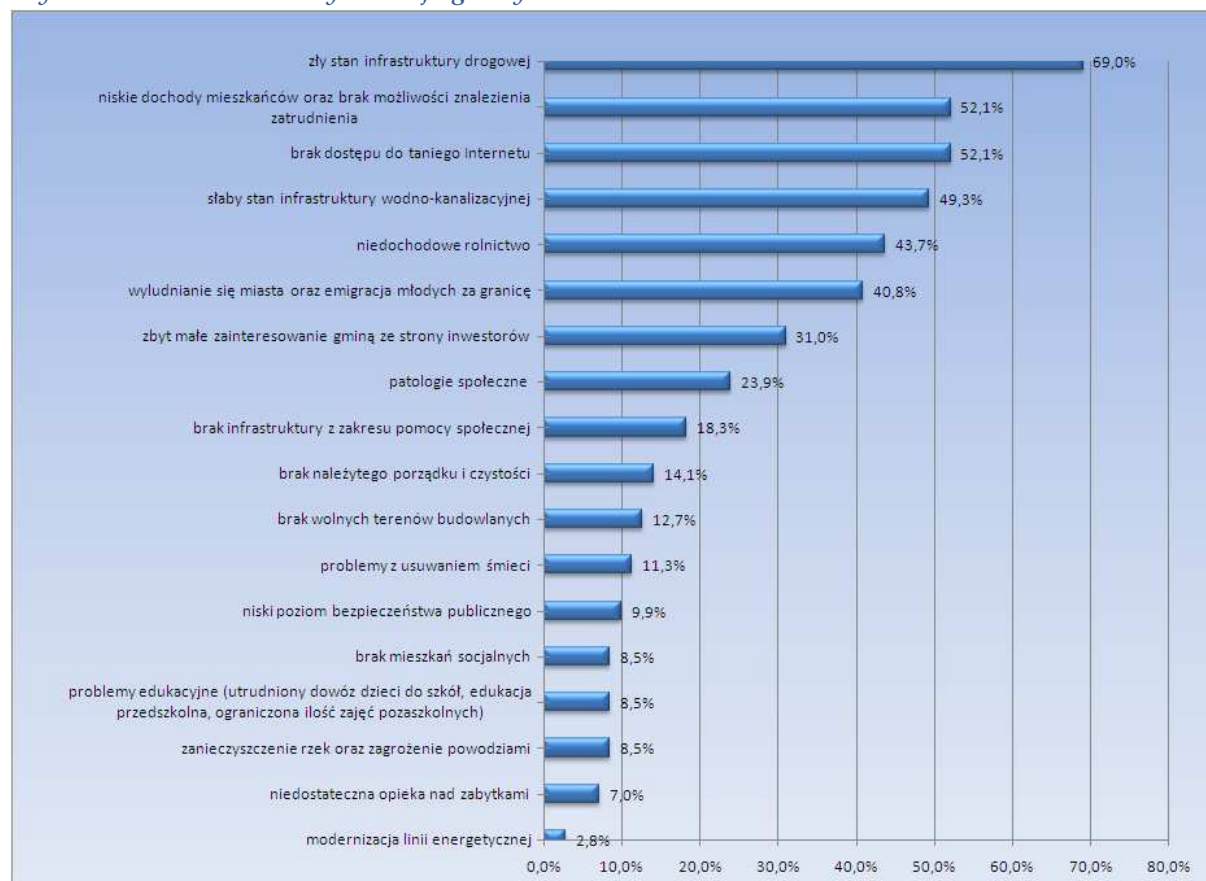
W trakcie spotkania uczestnicy mogli zapoznać się z aktualną sytuacją społeczno-gospodarczą w gminie oraz poznać główne instrumenty finansowania rozwoju

gminy w latach 2007-2013. Uczestnicy zostali również poproszeni o wypełnienie ankiety identyfikującej główne potrzeby i szanse rozwoju gminy. Ankieta składała się z pięciu pytań odnoszących się do takich zagadnień jak:

- identyfikacja pięciu głównych problemów rozwojowych gminy,
- propozycja pięciu najważniejszych inwestycji w gminie,
- wskazanie trzech najważniejszych działań nieinwestycyjnych w gminie,
- podanie trzech najważniejszych walorów gminy (wyróżniających ją na tle innych,
- zaproponowanie strategicznych kierunków rozwoju gminy.

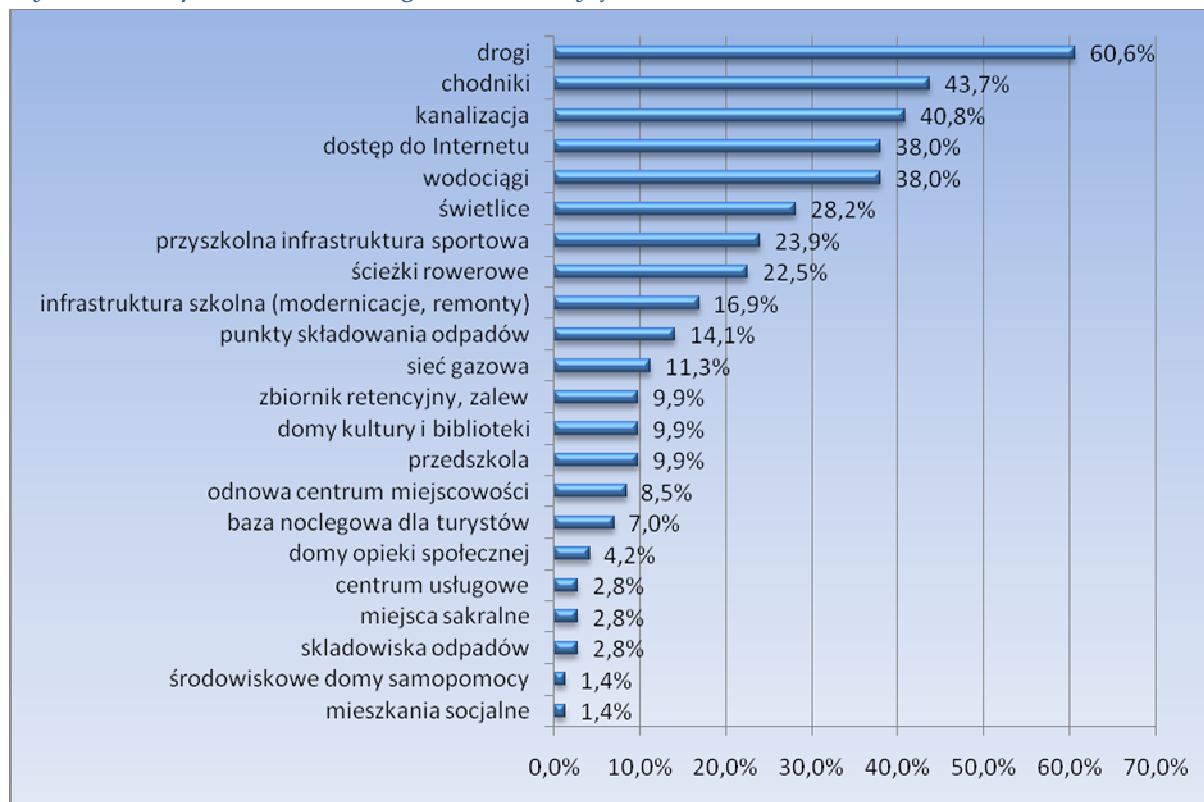
Podczas konsultacji społecznych zaprezentowano również wstępną listę projektów inwestycyjnych, ujętych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnych na lata 2008-2010. Zgłoszone w trakcie spotkania uwagi i opinie zostały w dużym stopniu uwzględnione w końcowej wersji strategii.

Wykres 22. Główne bariery rozwoju gminy

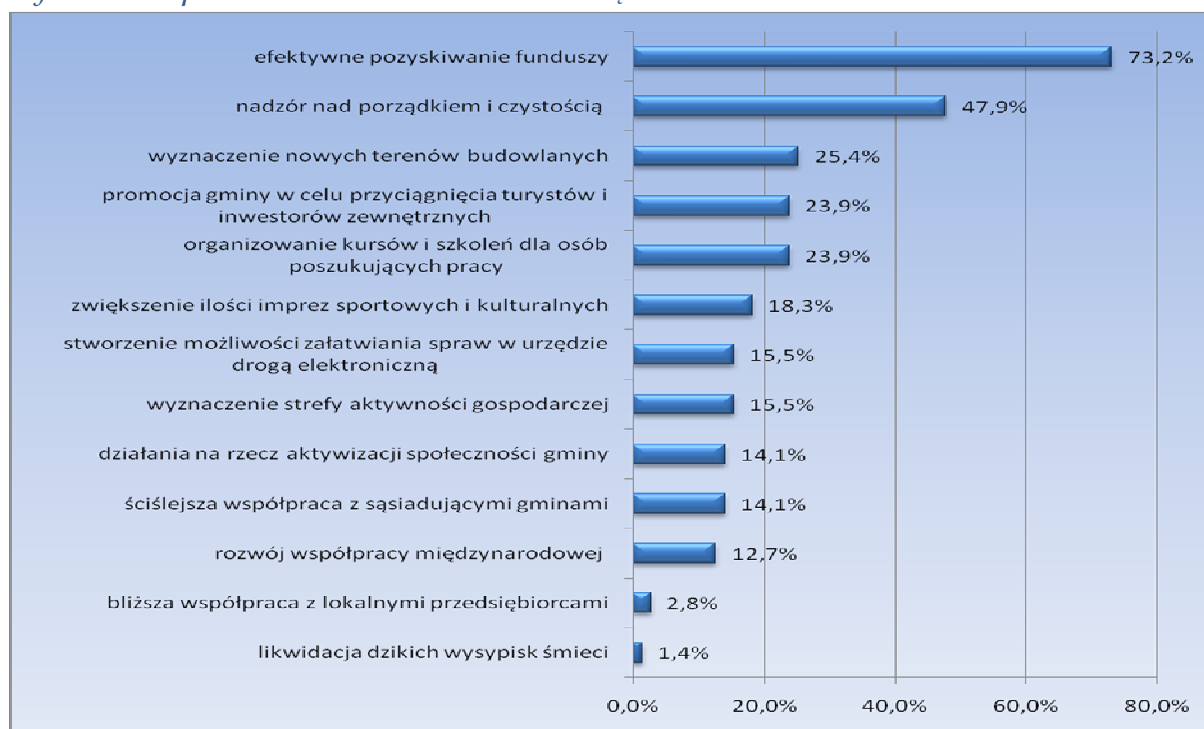

Z wskazanych problemów wynikają propozycje ich rozwiązania. Wśród inwestycji, które samorząd gminny powinien zrealizować w pierwszej kolejności wymieniano poprawę jakości sieci drogowej oraz infrastrukturę wodno-kanalizacyjną. Należy również zwrócić uwagę na niskie dochody mieszkańców oraz brak dostępu do taniego internetu.

Wykres 23. Zapotrzebowanie na gminne inwestycje

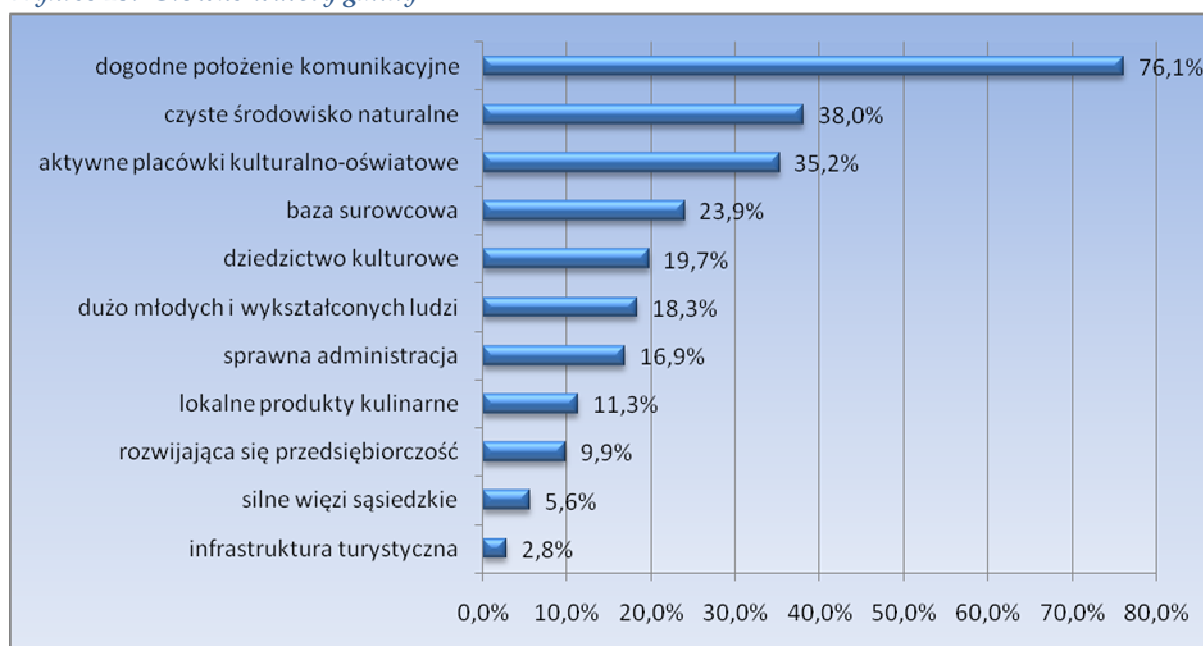
Wykres 24. Zapotrzebowanie na działania samorządu

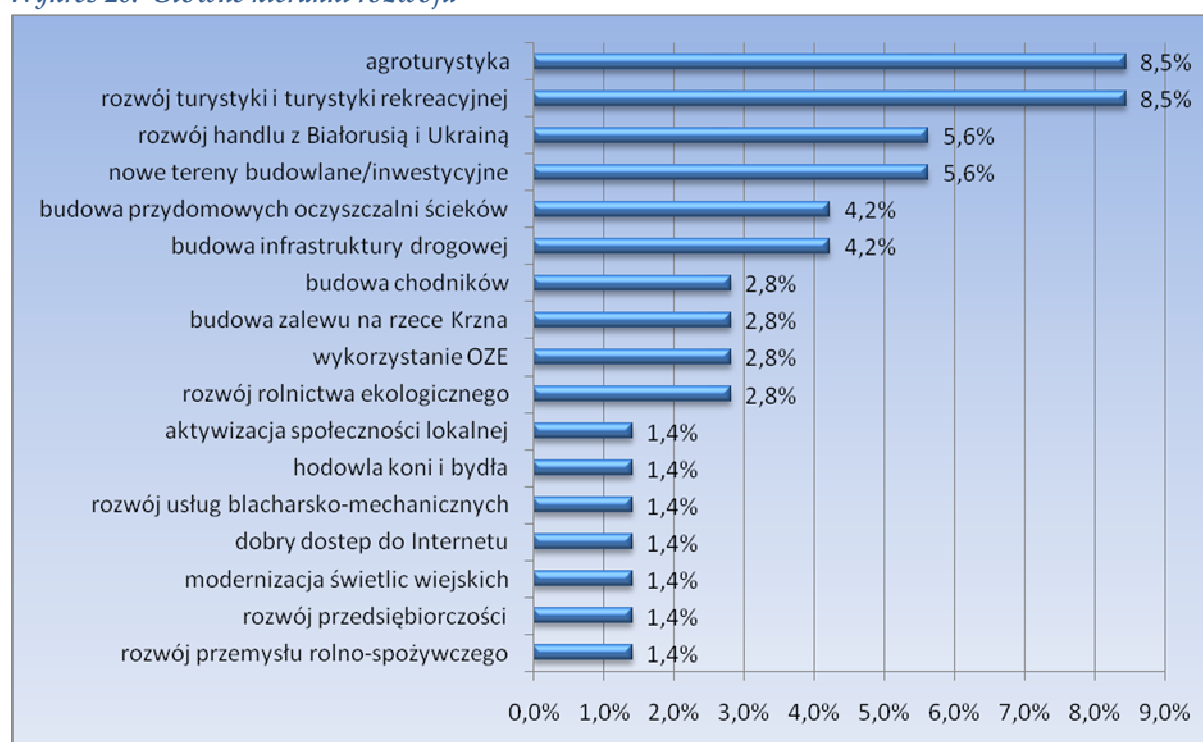
Wśród innych działań koniecznych dla przyspieszenia rozwoju gminy na pierwsze miejsce wysunęło się pozyskiwanie środków unijnych. Ważne dla mieszkańców jest również nadzór nad porządkiem i czystością oraz promocja gminy, której efektem ma być przyciągnięcie inwestorów i turystów. Jest to o tyle ważne, że wśród

kierunków rozwoju gminy wymieniane jest rozwijanie turystyki (w tym agroturystyki). Mieszkańcy wskazują również na konieczność podjęcia działań zmierzających do rozwoju współpracy międzynarodowej.

Wykres 25. Główne walory gminy

Wykres 26. Główne kierunki rozwoju

Wyniki ankiet, opracowane w formie graficznej i zaprezentowane powyżej, posłużyły jako jedno z ważnych kryteriów przy wyborze strategicznych kierunków rozwoju gminy

7. ZAŁĄCZNIK 2: WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY NA LATA 2008-2010

Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI) stanowi integralną część systemu wdrażania strategii gminy. Zawiera wykaz najważniejszych projektów i zadań inwestycyjnych gminy, zaplanowanych do realizacji w pierwszym okresie obowiązywania strategii, tj. w latach 2008-2010. Zadania te wynikają z celów strategicznych strategii i ich wdrożenie przyczyni się do osiągnięcia określonych wskaźników przyjętych w systemie monitorowania strategii.

Przy wyborze zadań inwestycyjnych kierowano się następującymi kryteriami:

- wpływ realizacji danego zadania na cele strategii (głównie operacyjne),
- efektywność ekonomiczna zadania (powiązana z wpływem danej inwestycji na rozwój lokalnej gospodarki i rynku pracy),
- wielkość projektu (powyżej 50 tys. zł),
- efekt ekologiczny (wyeliminowanie bądź ograniczenie zagrożeń dla środowiska naturalnego),
- wyniki badań ankietowych społeczności lokalnej,
- zdolność gminy do zapewnienia współfinansowania na wybrane do realizacji zadania,
- możliwość współfinansowania inwestycji ze źródeł zewnętrznych.

Z uwagi na fakt, że na obecnym etapie prac trudno przewidzieć poziom i zakres dofinansowania poszczególnych zadań ze źródeł zewnętrznych, niniejszy wykaz zadań ma charakter wyłącznie indykatywny. Zakłada się, że zadania te będą dodatkowo zatwierdzone przez Radę Gminy w trybie ustawy o finansach publicznych.

WYKAZ KLUCZOWYCH ZADAŃ GMINY DO REALIZACJI W LATACH 2008-2010

Nazwa zadania	Źródła finansowania zadania							Podmiot realizujący	Uwagi
	Koszt całkowity (w zł)	2008		2009		2010			
		Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE	Środki własne	Środki UE		
Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna gminy									
1. wodociąg Sławacinek Stary – Styrzyniec	1 600 000*	448 000	1 120 000	0	0	0	0	Urząd Gminy Biała Podlaska	Projekty będą możliwe do realizacji pod warunkiem uzyskania wsparcia z zewnętrznych źródeł finansowania
2. wodociąg Woroniec – Sycyna	1 170 000	15 000	45 000	138 750	416 250	138 750	416 250	Urząd Gminy Biała Podlaska	
3. wodociąg Swory – Zabłocie	1 565 000	16 250	48 750	150 000	450 000	225 000	675 000	Urząd Gminy Biała Podlaska	
4. wodociąg Swory – Krzymowskie	770 000	12 500	37 500	72 000	216 000	108 000	324 000	Urząd Gminy Biała Podlaska	
5. wodociąg Cełujki – Pojelce – Pólko	960 000	15 000	45 000	225 000	675 000	0	0	Urząd Gminy Biała Podlaska	
6. modernizacja wodociągu w Sworach	980 000	20 000	60 000	135 000	405 000	90 000	270 000	Urząd Gminy Biała Podlaska	
7. modernizacja ujęcia wody w Sworach	530 000	7 500	22 500	125 000	375 000	0	0	Urząd Gminy Biała Podlaska	
8. kanalizacja sanitarna w Czosnówce	3 000 000	250 000	750 000	250 000	750 000	250 000	750 000	Urząd Gminy Biała Podlaska	
9. przebudowa drogi gminnej w Rakowiskach	1 860 000	660 000	0	600 000	0	600 000	0	Urząd Gminy Biała Podlaska	-
RAZEM (1)	12 435 000	1 444 250	2 128 750	1 695 750	3 287 250	1 411 750	2 435 250		
Cel strategiczny 2: Wielofunkcyjny rozwój wsi									
Brak zidentyfikowanych projektów									
RAZEM (2)	0	0	0	0	0	0	0		

<i>Cel strategiczny 3: Nowoczesne społeczeństwo</i>								
10. modernizacja Domu Kultury w Hurdzie	580 000	0	0	130 000	450 000	0	0	Urząd Gminy Biała Podlaska
11. modernizacja Domu Kultury w Sworach	830 000	0	0	380 000	450 000	0	0	Urząd Gminy Biała Podlaska
12. modernizacja Domu Kultury w Woskrzenicach Małych	900 000	0	0	450 000	450 000	0	0	Urząd Gminy Biała Podlaska
RAZEM (3)	2 310 000	0	0	960 000	1 350 000	0	0	Projekty będą możliwe do realizacji pod warunkiem uzyskania wsparcia z zewnętrznych źródeł finansowania
RAZEM (1+2+3)	14 745 000	1 444 250	2 128 750	2 655 750	4 637 250	1 411 750	2 435 250	

*część inwestycji o kwocie 32 000 zł została zrealizowana w 2007 roku